

No u a

Revistă Română

pentru

Politică, Literatură, Știință și Artă

No. 13.

1 Iulie 1900

Vol. 2.

CRONICA POLITICĂ ȘI ECONOMICĂ

Rolul Românilor în exploatarea bogățiilor noastre petrolifere.

În timpul din urmă și mai ales de vre-o șapte-opt ani, consumațiunea petrolului și a derivate-lor lui crește continuu, peste așteptările celor cari se îngrijeau de posibilitatea întrebuițării acestui produs mineral și mai cu seamă peste puterea de producție a celor trei centre de extracție mai importante: America, Rusia, și Galiția.

Avantajele ce le prezintă petrolul ca combustibil cu deosebire pentru marina de război, sunt de natură a îngriji pe cele mai puternice state. Fînd-că nu e vorba numai de economia ce se realizează ca manipulație prin suprimare de personal și prin ardere numai atunci cînd și cît e nevoie — de posibilitatea d'a obține presiuni înalte după trebuință și mai iute de cît cu orî-care alt combustibil — de avantajul foarte însemnat, că are o putere calorică, ca evaporare de apă, aproape dublă ca a cărbunelui cardif și că poate ocupa toc-mai locurile și colțurile absolut neîntrebuițabile azi ale unui bastiment — de suprimarea în mare parte a fumului desagrabil printr'o combustione mai complectă — dar, cea ce este mai important, e că, grație tuturor acestor avantaje, un bastiment încălzit cu petrol, pe lîngă posibilitatea d'al mînuî și dirige cu o iuțeală considerabilă, poate, pentru acelaș volum de combustibil, sta pe mare fără grija combustibilului 5—6 luni în

loc de 2, dacă se alimentează cu petrol în loc de cărbunî. Superioritate neprețuită în cas de război și pentru transporturile lungi.

Asfel că, în afară de consumațiunea crescîndă a derivate-lor petrolului pentru: luminat, fel de fel de motoare, ustensile casnice, automobile, metalurgie, întrebuițări farmaceutice, uleiuri și alte usage din chimia industrială, — cari singure sînt de natură a face din petrol unul din cele mai căutate produse, — perspectiva întrebuițării acestui combustil, p'o scară mai mare în locul cărbunelui și special în marina de război, a stîrnit a-cele mișcări formidabile ale cercetătorilor de tere-nuri petroliere, la care asistăm și noi de cîți-va ani de zile. Aceasta, fără să știe încă de noua întrebuițare ce se întvede la orizont a derivate-lor petroleului, pentru inlocuirea gudroanelor ca materie primă din care se extrage azi seria corpilor ce dau colorile cu bază de analină și care întrebuițare va spori în mod considerabil consumațiunea și valoarea petrolului, dacă un nou produs industrial nu va veni să-l detroneze, cel puțin în parte, din această *atotputernicie* uimitoare.

În lumea întregă, pînă azi, ca marî centre de producțiune nu sunt de cît exploatările din Pensilvania, Ohio, Colorado, Mantana și Caucas. Cele din Borneo, Sumatra, Galiția, România ș. a. sunt exploatări forte slabe, unele foarte puțin cunoscute ca importanță și în or ce caz aproape fără de nici-o însemnătate pentru comerțul actual al petrolului. America și în special Statele

Unite și Rusia au azi robinetul acestui miraculos produs mineral și d'aci grija forte legitimă a celor-l'alte state.

Anglia, cu tot vastul ei imperiū, Germania, Franța, Austria și Italia sunt, cel puțin pînă în prezent, aproape cu totul lipsite de posibilitatea d'a-și procura petrolul în cas cînd America și Rusia ar închide granițele și decî într'o zdrobitoare inferioritate pentru casurile de conflagrațiunii navale și organizări de transpoarte maritime. Mai ales de cînd cu veleitățile Statelor-Unite, ca putere rășboinică, apucăturile Rusiei fiind indetul de cunoscute, o adevărată panică a cōprins pe cei mai mulți din cei cari se îngrijesc de izbînda conflagrațiunilor viitoare și o întregă armată de specialiști, dublați, de multe ori fără voia lor, de fel de fel de samsari, cutreeră globul în lung și în lat, pentru a găsi și acapara terenuri petrolifere.

Pentru țara noastră, exploatarea petrolului a întîrziat pînă în anii din urmă și întîrzie chiar acum, nu atît pentru că nu am fi putut lua și noi loc printre producătorii mari, față cu cererile de pe piețele internaționale, dar pentru că nici noi nici cei cari au venit să-și încerce norocul în exploatarea terenurilor noastre, nu erau pregătiți indetul pentru asemenea întreprinderi.

Avantajele ce ne crează pozițiunea noastră geografică în raport cu cele-l'alte mari centre de producțiune, ca distanțe și înlesniri de transport pentru colosala consumațiune europeană, și întrebuițările ce progresele industriale dau petrolului și derivatelor lui — în afară de marina comercială și de rășboi, perspectiva preparării culorilor — pregătise României un rol din cele mai frumoase în comerțul internațional de petrol.

Nici noi nici streinii nu ne dam seamă însă de importanța bogățiilor noastre petrolifere și decî lipsea încrederea și speranțele, acel imbold puternic care constituie forța nesfârșită a mișcărilor industriale mari —, și pe lîngă acestea eram în completă necunoștință a mijloacelor de exploatare.

Metoadele de sondaje usitate în America și la care s'a recurs în cele mai multe cazuri, precum și cele întrebuițate în Caucas, nu se potriveau de loc cu natura terenurilor noastre și d'aci o serie de nereușite desnădăjduitoare.

Ajunsese timpuri, în 1892—1896, cînd cea mai mare parte din specialiștii noștri se arătau foarte

sceptici față de bogăția țării în petrol, se făurise chiar teoriile de ocazie «cari probau pînă la evidența că nu sunt la noi de cît *sfîrlacuri* de petrol și nici de cum cantități mari», iar capitaliștii străini—față cu rezultatele cele dedese: Colibașii, contractul producțiunii de la Drăgăneasa și Societatea Română pentru exploatarea petrolului—erau mult mai dispuși să-și expatrieze capitalurile lor în cele mai desmoștenite țări ale Africii Centrale, de cît în România.

A trebuit să vie acea consumațiune formidabilă a derivatelor petrolului, care a sguđuiat lumea întregă, în concomitență cu condițiunile extrem de avantajoase (4% din venitul net) oferite de legea minelor, pentru ca, deja de la sfîrșitul anului 1895, să înceapă lumea să revie la sentimente mai îngăduitoare față cu posibilitatea exploatării petrolului în mare la noi.

D'atunci, timpul care repară toate neajunsurile, studiile geologice începute în 1893, exploatăriile cîtor-va societăți mari, în special ale Stelei Română, au adus atîtea constatări și date nouă, că azi cestiunea exploatării petrolului din terenurile subsolului țării românești se presintă în condițiunii 100% mai precise și mai avantajoase ca acum 2—3 ani, alît ca alegere de terenuri cît și ca metoade de exploatare și mijloace de deslacere pe piețele internaționale.

* * *

Ca recunoaștere a terenurilor petrolifere, grație studiilor geologice și observațiunilor metodice a diverselor materiale scoase din puțuri și sonde, și mulțumită rezultatelor obținute cu cîte-va sondage mai adînci, posibilitatea d'a aprecia valoarea adevărată a unui teren încă puțin explorat s'a mărit considerabil.

E încă mult de studiat, fiind-că tectonica formațiunilor cu petrol e la noi amarnic de complicată și fiind-că ne lipsesc încă vre-o 10—15 sondage adînci, la 800—1000 de metri, care să ne dea cheia cîtor-va ipoteze încă nedescurcate și îndoioase; dar cu toate astea, din ceia-ce s'a studiat și numai din lucrările ce s'au făcut, s'a ajuns la o ast-fel de cunoaștere a formațiunilor noastre petrolifere, că s'au sintetizat aproape cu siguranță toate caracterele distinctive ale terenurilor noastre cu petrol.

Și descurcarea lucrurilor a mers așa de departe, că azi, spre fericirea noastră, avem 4—5

persoane în țară, cărora, credem că nu le mai e permis să dea greș cu sonde în unele regiuni petrolifere, mai ales dacă înainte d'a pune o sondă, aparat foarte costisitor, va încerca și explora terenurile prin câte-va puțuri estive cu mîna.

Incontestabil că vre-o 10 — 15 sondage, la 800—1000 de metri, a căror utilitate d-l P. P. Carp a înțeles-o de la 1895, ar fi permis să se aprecieze și cu mai mare precisiune valoarea bogățiilor noastre petrolifere și ar fi un fel de punct de reper pentru câte-va foarte importante regiuni, cu toate astea însă, nesiguranța și riscul în așezarea unei sonde s'aũ redus cu 60% din ce erau altădată și din această cauză, probabilitățile apropiindu-se foarte mult de certitudine, pentru unele regiuni și unii cunoscători, *cred că e momentul ca elementul românesc să înceapă să-și întrebuințeze micile economii, dacă mai există pe unde-va, în aceste exploatări.*

Maĩ ales că Româniĩ pot profita, pentru cîtă-va vreme și de cunoștințele speciale ale celor cîtor-va autochtoni și de o serie de înlesniri particulare lor, în ce privește angajerile de terenuri; căci ei cunosc și legile cu obiceiurile țării și pe geologii și inginerii de mine, cari în țară se ocupă serios și metodic cu aceste cestiuĩ.

Străiniĩ, încrezătorĩ numai în învêțații lor și în cele ce le spun samsariĩ, or cît ar fi de preveniți, vor fi încă cîtă-va vreme victime cînd a șireteniei samsariilor, cînd a alegerii terenurilor de niște oameni, cari pot fi savanți, dar cari nu pot cunoaște și descurca în câte-va zile sau săptămîni condițiunile stratigrafice și tectonice ale formațiunilor noastre.

În această ordine de idei, poate că e o stînjineală din faptul că vre-o cîți-va din cei cari sunt în măsură d'a o face, n'aũ dat la lumină monografii a cîtor-va din regiunile noastre petrolifere, pentru a pune în evidență unele condițiuni tectonice și stratigrafice particulare formațiunilor conținînd petrolul, dar cînd te gîndești cui ar profita mai mult acea muncă și că sumedenie de experți străini ar încasa la zecimi de miĩ de lei pe studiile și observațiunile alor noștriĩ, întîrzierea unor astfel de publicațiuni poate că se justifică. Cu toate acestea, fiind-că de vre-un an de zile e un fel de stagnare aproape completă, cred că e absolut urgent ca Statul sau Academia să încurajeze studiile geologice și explorările miniere prin geologii și inginerii de

mine titrați și cu experiență în aceste studii căpătată la noi, tocmai în vederea îndrumării elementului românesc către industria petrolului.

Intr'un recent articol am evaluat suprafața terenurilor, cari reunesc toate indiciile existenței petrolului, la cifra de 20.000 de hectare minimum. E vorba de porțiunile de terenuri de calitatea întii, adică de acele parcele, pentru care nicĩ-o îndoială nu mai încap și pe a căror producțiune de cel puțin 1.500 vagoane la hectar se poate, după toate datele culese din observațiunii făcute în țară, cu certitudine conta. Alt-fel, terenuri cu indiciĩ mai mult sau mai puțin petrolifere pot fi peste 100.000 de hectare. Calculul e foarte lesne de stabilit. Dacă s'ar pleca numai de la Ialomița și pînă spre Suciava, lă-sînd la o parte unele părți din Oltenia, adică p'o lungime de cel puțin 500 km., în fie-care din văile transversale mai importante: Cricov, Prahova, Teleajenul, Cricovul-Sărat, Buzău, Slănic, Rîmnic, Milcov, Putna, Susița, Cașin, Oituz, Troțuș, Taslău, Bistrița, Neamț și Moldova, se constată cel puțin 3 și pînă la 6 anticlinale petrolifere. Astfel că se poate cu siguranță socoti cel puțin de vre-o 4 ori distanța de 500 km. ca lungime totală a bandelor noastre petrolifere, deci cel puțin 2.000 km. Lărgimea acestor bande variază între 200 metri și 1.500, astfel că se poate lua 500 metri ca lărgime medie și atunci suprafața totală e cu certitudine $= 2.000.000 \times 500 = 1.000.000.000$, m², adică 100.000 de hectare.

Noi am luat cifra de 20.000 hectare, ca evaluare, fiind-că a trebuit să ținem seama de întreruperi, de unele adîncimi și dificultăți de exploatare și pentru că era vorba de un minimum de terenuri, asupra cărora orĩ-ce discuțiune de probabilități să fie înlăturată, iar producția indicată de noi în mod experimental justificată.

Din punctul de vedere al ocupării terenurilor, rezervat deci elementului românesc un mare viitor, ducă va ști să fie la înălțimea situațiunii ce natura i-a încredințat, mai ales că din această suprafață $\frac{3}{5}$ la $\frac{2}{3}$ sunt în mîna particularilor și numai $\frac{2}{5}$ — $\frac{1}{3}$ pe proprietăți d'ale statului.

* * *

Ca exploatare a terenurilor petrolifere, s'aũ făcut progrese mari, alit ca instalări preliminare de șantiere și oare-cum explorare, cît și pentru a

întreprinde și efectua lucrările în mod sistematic și economic.

Experiența dobândită cu exploatarile încercate de societatea Steaua Română, Frații Ozinga și alții, au adus atîta lumină și precizie în modul d'a calcula, întocmi și executa o exploatare, de terenuri petrolifere la noi, că exploatarea chibzuitor și metodic, care începe azi, are cel puțin 50% avantajii, ca organizare de exploatare asupra celui care a început acum doi ani chiar.

Progresele, întemeiate atît pe rezultatele fericite cît și pe necazurile celor cîți-va exploatarei, sunt așa de însemnate, că acum, pentru binele nostru, sperăm că n'au să se mai întîmple acele formidabile nereușite din trecut, de cît acelora care aproape intenționat și orbește le caută.

Dar dacă s'au realizat progrese cu care ne putem fâli, mai avem însă și multe neajunsuri, cari ne pun într'o umiltoare inferioritate, față cu celelalte mari centre de producțiune.

Ast-lel, azi e pe deplin stabilit că sistemele d'a sonda, usitate de preferință în America și Caucas, n'au de cît o valoare întîmplătoare și eventuală pentru terenurile noastre, dacă nu vor fi acomodate și adaptate dificultăților ce formațiunile geologice de la noi prezintă. Și din acest punct de vedere, deși s'au lămurit multe cestiuni, așa: s'au adoptat aproape pretutindeni diametrele mari, ca mai avantajoase și pentru a putea merge cît mai jos cu un diametru îndestulător și pentru a slei cît mai complet straturile petrolifere străbătute, — s'au adus unele modificări mecanice sistemului canadian, pentru a realiza economii de timp și de cheltueli, — s'au încercat unele sisteme noi cu apă, ș. a. — dar cu toate astea, pînă azi, nu s'a găsit încă sistemul bine-cuvîntat, care să convie terenurilor noastre, pe de o parte foarte înclinate și mișcătoare, iar pe de altă parte compuse în mare majoritate din argile, marne și nisipuri de cele mai multe ori aproape imposibil de străbătut.

Problema în această cestiune e, să poți ajunge cu un diametru destul de mare la adîncimi considerabile, 4—5—6 sute de metri, repede și cît se poate de estin. Și azi asemenea operațiunii costă încă foarte scump, — un sondaj, mai ales dacă e vorba numai de unul, pînă la 400 m., începînd cu 0,50 m. la gură și calculînd să ajungi cu 0,25 la fund, costă în medie 80.000 lei.

Să realizează în adevăr unele economii, cînd

se începe în puțuri vechi, dar se păstrează verticalitatea tubagiului cu atîta greutate pe adîncimea vechiului puț, din cauza mobilității și împingerii părăților puțului, că, chiar luînd cele mai mari precauțiuni, de foarte multe ori e mult mai avantajos să începi sondajul în teren sănătos, de cît într'un puț vechiu.

În definitiv sistemele de extracțiune costă încă scump în țară la noi, dar cel puțin s'a căpătat atît experiența și s'au concretizat în așa măsură dificultățile inerente formațiunilor geologice și condițiunilor noastre economice, că azi, nu numai că numărul sondajelor pierdute este cu 50% mai mic de cît acum 2—3 ani, dar se poate fixa cu precizie diametrul cu care se poate ajunge la o anumită adîncime, făgăduială care era foarte problematică acum 2—3 ani, de mare importanță însă pentru exploatarea petrolului.

Ca materiale și fel de fel de furnituri, se întîmplă iar o sumă de neajunsuri și dificultăți, care urcă costul exploatarilor, fiindcă n'avem încă fabrici utilizate să poată produce aparate de sondaj bune și estine.

Din cauza lipsei de anteprenori de sondaje, în condițiunii avantajoase, exploatarea, mai ales cel mic și începător, de la noi, e pus în dilema următoare: să prevadă or-ce fel de accidente posibile, utiliîndu se cu aparatele corespunzătoare și urcînd în cazul acesta costul de primă instalație și materialul mort, cum se zice, în detrimentul rentabilității și de multe ori în mod inutil — sau să se utilizeze cu strictul necesar pentru adîncire, lăsînd să-și ia diverse aparate, numai cînd nevoie se va simți, dar atunci riscă, în cas de accidente, fiindcă n'avem fabrici speciale și deposite mari în țară, să aștepte cu tot personalul 2—3 săptămîni, dacă nu i-se mai întîmplă încă și vre-un bucluc pe la vamă.

În această ordine de idei, e absolut necesar ca, fie prin intermediul unora din actualele fabrici, fie prin școlile de arte și meserii, fie prin noi ateliere ce s'ar înființa, să se încurajeze cît mai mult și cît mai urgent fabricarea în țară a instrumentelor de sondaj, a tuburilor de tablă, a rezervoriilor etc.; căci cu numărul exploatarilor de azi, o astfel de industrie ar putea deja exista, iar pe de altă parte s'ar înlesni mult exploatarile în mai mic, care ar fi foarte bine-făcătoare pentru elementul românesc, mai ales cînd e vorba de unele

sisteme de sondaje cu mîna și cu care se poate merge pînă la 300 m. chiar și cu un diametru destul de respectabil.

Pînă ce inițiativa privată să se înfigă însă serios în această foarte importantă parte a posibilității d'a împinge pe românii spre exploatarea petrolului, ar fi de dorit, ca de o cam dată să se grăbescă lucrurile, fie prin înfințări de mari depozite de aceste materiale, fie prin crearea la școalele de Arte și Meserii a unor secțiuni speciale uneltelor de sondage.

Dificultatea în definitiv se reduce la posibilitatea d'a găsi un mijloc, prin care să se poată procura tot d'auna și *imediat* materiale bune, bine confecționate și nu tocmai scumpe.

Societatea Steaua Română, ca premergătoare în multe din aceste cestiuni, a reușit cu atelierul ei special de la Cîmpina nu numai să obțină aparate de prima calitate și potrivite nevoilor ei de toate zilele, dar să realizeze economii considerabile asupra prețurilor.

Nu toată lumea are însă numărul de lucrări așa de mare ca Steaua Română, pentru ca să-și poată cu folos instala pe seama ei un atelier special de instrumente de sondage, tuburi, rezervorii ș. a. deci, mai ales pentru micii exploatare, este absolută nevoie de ateliere speciale în condițiunile arătate mai sus, dacă e vorba să ne gîndim serios ca și românii să profite de bogățiile noastre petrolifere.

Ca lucru și personal, s'aū realizat multe și însemnate progrese, dar avem mai mult de făcut. Azi se găsesc deja în țară cîți-va ingineri, cari își cunosc meseria în raport cu dificultățile ce presintă formațiunile noastre geologice și mai ales avem mulți maeștrii de sondă, în mare majoritate streini, cari aū început să-și dea seama și să priceapă cum trebuie lucrat în terenurile de la noi.

Numărul lor e însă foarte mic, față cu lucrările ce sunt de întreprins, iar pe de altă parte deși se pot angaja în condițiuni mult mai avantajoase, atît ca prețuri cît și ca obligațiuni, de cît acum cîți va anī, totuși acest personal revine încă scump și exploatareii sunt pentru multe cauze la discrețiunea pretențiunilor lor, adesea foarte oneroase.

Cestiunea personalului e poate una din părțile cele mai slabe, care stînjinesc încă avîntul ce ar

trebui să-l ia exploatarea petrolului în țară la noi.

Din acest punct de privire e absolută și imediată nevoie, ca să se ia măsuri, pentru ca să preparăm cît mai mulți români în această specialitate, mai ales că cei întrebuițați, în mod sporadic, pîn'acum, *aū dat probe de aptitudini aproape excepționale*.

Am insistat și încercat ca din elevii școalelor noastre de meserii, mai ales cei cari se ocupă cu mecanica și ferăria, să dirijem o parte către această specialitate a maeștrilor sondori și ferari, necesari lucrărilor de sondaje. Lucrul merită o foarte serioasă atențiune, atît pentru ca să înlocuim mulți streini rău năraviți și să dăm alor noștrii de lucru, într'o specialitate unde se cîștigă de la 120 pînă la 400 lei pe lună, cît și pentru a crea condițiunile favorabile posibilității dezvoltării industriei petrolifere.

În scopul acesta, am cerut deja în vre-o 2—3 rapoarte, ca să acorde Ministerul o subvenție de vre-o 4—5 mił de lei pe an societății Steaua Română, care înfințase la Cîmpina o școală de maeștrii sondori pentru trebuințele ei și care a dat admirabile rezultate. În schimbul acelei subvențiunii era vorba ca Ministerul să întocmească un program bine chibzuit, care se și alcătuiască, și să aibă dreptul să trimită fără nici o plată în fie-care an 15—20 elevi, recrutați dintre elevii școalelor de arte și meserii sau dintre sergenții și caporalii liberați din artilerie și geniū, de preferință cei cari aū fost în arsenalul armatei.

Din nenorocire pentru industria noastră petroliferă și pentru îndrumarea elementului românesc p'această cale, subvenția nu s'a acordat, societatea Steaua Română a desființat școala și aceasta cu atît mai de regretat, că, din cauza varietății lucrărilor, Cîmpina era locul cel mai nemerit pentru o școală practică de sondage, iar pe d'altă parte pentru că avem urgentă nevoie de vre-o 200—250 de maeștrii sondori, tocmai pentru ca să se poată face o soluțiune printre ei și pentru ca să se poată avea lucrători buni în condițiunile avantajoase și estine.

Rolul maeștrilor sondori în exploatarea petrolului e covîrșitor, căci de la el depinde în foarte multe cazuri nu numai soarta unei sonde, dar a întregii întreprinderi; de aceea în alte țări s'aū făcut și se fac sacrificii mari, pentru a creia o asemenea foarte interesantă clasă de muncitori. Ceia ce constituie una din forțele industriei pe-

trolului în America, e și numărul colosal de maștrii sondori și micii antreprenori de sondage, cari execută asemenea lucrări cu o rapiditate și în condițiuni ce singure au asigurat în lumea întreagă succesul unei așa industrii.

La noi, în adevăr, condițiunile de exploatare sunt mult mai grele ca acolo, după cum am menționat mai sus, dar partea cu desăvârșire slabă și așa putea dice chiar dezastruoasă, este tocmai, că în România, atât exploatatorul cel mare cât și cel mic și împovărat, când e vorba să înceapă exploatarea unor terenuri, trebuie ca să facă el tot. Exploatator oare-cum de meserie sau, printr'un fericit capriciu al soartei, simplu proprietar de terenuri petrolifere, când e vorba să le pună în valoare sau să le exploreze, unul ca și altul, el trebuie să aleagă sistemul de sondagiū, el să-și cumpere tot, el să-și angajeze lucrători, etc. Noi n'avem acea pleiadă de antreprenori de sondage, care tocmai ridică valoarea terenurilor proprietarilor *americani*; și aceasta fiind-că nu avem acea pletoră de maștri sondori, cari cunoscând bine condițiunile de lucru în terenurile noastre, să-și poată face calculele și prin diferite combinațiuni, să ajungă a se mulțumi c'un câștig modest, în ce privește executarea lucrărilor, ca unii cari s'ar putea servi de aceleași aparate, cu foarte mică adaosuri și reparațiuni, pentru un mai mare număr de sondage și deci repartiza amortismentul și costul instrumentelor p'un șir mai mare de ani și de sondage, estinind ast-fel exploatarea.

Deci, din punctul de vedere al personalului, Statul și cele-lalte instituțiuni ale țării, cari se interesează de viitorul industriei petrolifere, ar trebui ca pe de o parte să trimită în centrele mari de exploatare câți-va ingineri, cari au *practica lucrului aici*, iar pe de altă parte să se înființeze de urgență o *școală practică de maștri sondori*. Numai când numărul *inginerilor de mine specialiști* va fi mai mare ca cel de azi, iar cifra maștrilor sondori români, *cu școală*, va trece de 250, cum pe de altă parte avem și o mulțime de proprietari de terenuri petrolifere, ne vom putea gândi seris și cu folos la organizarea unui credit industrial destinat afacerilor petrolifere și vom putea asigura, pe baze solide, reușita elementului românesc în exploatarea bogățiilor, ce petrolul ne oferă.

În această direcțiune ar trebui să se îndrepte atențiunea celor cari, nu numai cu vorbe și desiderate

platonice, se îngrijesc de viitorul bogățiilor noastre miniere, ci cu credință și cu fapta vor să pună umărul la ridicarea condițiunilor noastre economice.

Ne-am ocupat numai de inginerii și maștrii de sondă, fiindcă cei-lalți lucrători, grație deșteptăciunii naturale a românului, se obțin foarte lesne, fără pregătire specială. Sunt și cu aceștia însă o serie de neajunsuri; așa de pildă, tocmai când au învățat lucrul bine și ți-e lumea mai dragă, dar dacă a făcut 2—3 sute de lei, te lasă, chit ca să-ți revie după 4—5 luni când nu mai are parale. Obiceiuri absolut anti-industriale, mai ales pentru lucrările de precisiune și celebritate, cum sunt sondagele, dar să nădăjduim că prin stăruință și cu vremea se vor desbăra de acele apucături nenorocite, ca și de serbătorile nesfârșite, ce le au azi nereglementate și care au fost și sunt o mare pedică pentru reușita multor lucrări.

Ca parte comercială suntem de asemenea într'o foarte mare inferioritate față cu cele două mari centre de producțiune: America și Rusia, și slăbiciunea noastră provine în quintesență din cauza lipsei de capitaluri și din nepregătirea românilor pentru comerțul internațional, mai ales.

Posițiunea noastră geografică, avînd în vedere Dunărea care ne permite un transport lesnicios pînă în interiorul Europei centrale, acest mare centru de consumațiune pentru fel de fel de produse ale noastre, ne asigură avantaje însemnate față cu cele două mari centre de producțiune petroliferă arătate mai sus. Noi n'am știut însă să profităm pîn'acum d'un ast-fel de mare privilegiu natural. Cum am mai spus-o deja altă dată, țara românească n'a avut, ca Caucasul, un *Nobel* al României, care, prin lucrări metodice de exploatare, printr'o inteligentă organizațiune comercială și prin combinarea unor transpoarte estine și lesnicioase, să dea exemplul de imitat al unei industrii sistematic și solid înjghebată. Condițiunile prielnice existau cel puțin cam tot atât cât în America și Caucas, dar la noi, averile mai mari acumulate din petroluri, de alt-fel ca și cele strînse din alte industrii, s'au cheltuit în fel de fel de alte direcții și fără nici-o resfrîngere în profitul și pentru consolidarea industriilor care le dase naștere.

În această industrie, ca și în multe altele, am mers pe dibuite și împinși de nevoi imediate,

fără nici un plan sau întocmire în vederea și urmărirea unui viitor. Chiar într'o astfel de atmosferă însă, exploatarea petrolului s'a întins, cită vreme producțiunea țării nu întrecuse consumațiunea interioară și micile cereri din afară, cu înlesnire și fără sguduituri.

Din ziua însă când producțiunea țiteiului a început să întreacă în cantități simțitoare consumațiunea interioară, care singură conta ca de bușeu constant, momentele grele și de multe ori amare pentru exploatatorul de petrol din România au început. Vrînd nevrînd el trebuia să apară pe piața internațională pentru surplusul de producțiune, iar pe de altă parte trebuia să înceapă să fie piept concurenței petrolului rusesc, mai ales, care venea să-i dispute chiar piața internă. Și odată împins pe piața internațională, toate neajunsurile de care suferea, ca: nepregătirea comercială, lipsa de capital și de sprijin chibzuit din partea statului, de care se cam putuse dispensa cît timp comerțul nu se întindea mult dincolo de graniță, îl sdrobeau acum, cînd era vorba să se măsoare cu adversarii internaționali și bine pregătiți.

Condițiunile de reușită pe piețele mari pentru un produs sunt în definitiv următoarele: din punctul de vedere al cantității, un minimum de producțiune pe care să se poată conta în toate împrejurările, — în ce privește prețurile, variațiuni în limite cît se pot mai apropiate, — relativ la calitate o marfă care să se depărteze cît mai puțin de tipurile probă, cerute pentru anumite întrebuințări.

Ca piață de aprovizionare, țirgurile noastre de petrol erau și chiar sunt încă întru cît-va foarte neregulate. Abia acum, de vre-o cîte-va luni, s'a înființat o asociațiune a producătorilor de petrol, care nu s'a afirmat încă pînă acum în această direcțiune. Producțiunea e încă direct și imediat influențată de unele apucături și mai ales de prețuri, care prețuri, cum vom vedea, depinzînd mai numai de considerațiuni arbitrare și capricioase, fac ca și stocurile de țitei să fie supuse tot unor fluctuațiuni arbitrare și capricioase. Condițiuni inadmisibile pentru transacțiuni internaționale, fiind-că numai relațiunile permanente și sigure dau naștere la acele legături comerciale, care fac negociabile unele produse și posibilă crearea unor industrii.

Ca stabilire de prețuri, nepregătirea noastră ne-a fost și mai dăunătoare. În loc d'a se avea în vedere un cost de producțiune acoperind or-ce eventualități și plus un beneficiu remuneratoriu, pentru a forma prețul mărfii, arbitrariul cel mai capricios domnea și mai domnește încă în această fixare de prețuri.

Așa de pildă, se întimplă ca producătorul de petrol să aibă absolută nevoie de bani sau să i-se sporească în mod intempestiv producțiunea, el oferă marfa de multe ori neavînd unde s'o pue, cu un preț foarte scăzut, indiferent de costul de producție și mai ales fără nici o grije, — ba din contră, — că un asemenea preț forțează pe vecinul care n'a avut așa noroc, să-și prăsească exploatarea pînă la timpuri mai bune. În cazul contrar, dacă se întimplă cereri pe piață sau dacă momentan n'are nevoie de bani, atunci el reclamă prețuri absolut în disproporție cu cheltuelile de producție și cu niște beneficii raționale.

Abia acum în urmă începe să se înțeleagă și la noi, că trebuie să se fixeze un minimum de cantitate exportabilă, dacă voim ca neguțătorii străini să se adreseze și la exploatatorii noștri și că trebuie iarăși să se stabilească un preț cu variațiuni foarte mici, dacă voim să ne asigurăm clienți permanenți și pentru orî-ce cantități oferite sub un preț anumit. Cu organizările comerciale de azi, un de bușeu se pierde sau se cîștigă cu urcarea sau prin scăderea numai a cîtor-va cen-time la unitate, fluctuațiunile mari și arbitrare ne mai fiind posibile de cît pentru unele produse și în anumite condițiuni, cărora nu prea poate să răspundă producțiunea petrolului, mai ales la noi.

Ca calitate, din cauza libertății d'a pune orice și or-cum petrolul în comerț, aveam și mai avem încă produse foarte inferioare. Dar așa de proaste, că reputațiunea petrolurilor noastre, pe baza acelor produse, era foarte compromisă și dacă societatea Steaua Română nu lupta cu produsele rafinării ei, care încă mai au nevoie de unele perfecționări, petrolul românesc ar fi de considerat și azi pe piețele internaționale, mai ales că sunt destui interesați pentru a-l dis-califica.

* * *

Azi industria petrolului a înaintat ceva și din

punctul de vedere comercial, căci, grație încercărilor din urmă, s'a făcut petrolul nostru cunoscut pe piețele streine în condițiunile unei mărfi de bună calitate — s'a studiat proprietățile lui industriale — și, în fine, se știe acum, cam care ar fi măsurile de luat, pentru ca succesul acestei industrii să fie asigurat.

Azi, nu ne mai este permis să stăm în starea în care ne găsim, căci dacă o astfel de situațiune se explica pe timpul când exploatarea petrolului era în mâinile unor oameni cari făceau agricultură vara și petrol iarna, acum când se vorbește de fel de fel de societăți pentru exploatarea petrolului din România, elementului românesc nu i se mai îngăduie să stea indiferent în cestiunea exploatării bogățiilor noastre petrolifere și să asiste impasibil când alții beneficiază de ele. Cu toții trebuie să căutăm soluțiunile potrivite din toate punctele de vedere împrejurilor în care ne găsim.

Partea comercială fiind una din condițiunile principale și indispensabile pentru reușita întreprinderilor petrolifere, trebuie ca neapărat să căutăm a o înțelege și practica, dacă ținem ca cei cari ne-au păstrat această mănoasă țară, să nu roșescă de urmașii lor.

Printre măsurile de luat, care, odată cu dezvoltarea industriei petrolifere, să asigure și un rol avantajos elementului românesc în exploatarea acestei însemnate bogății, pe lângă cele arătate mai sus, ar fi și următoarele, mai cu seamă.

Un credit sau bancă industrială, care să înlesnească fondurile necesare în diversele industrii ce se leagă de exploatarea petrolului, ar putea da un mare avânt industriei petrolifere. E așa nevoie de capital, atât din punctul de vedere al exploatării, cât și din punctul de vedere al înmagazinării, transportului și rafinării, că o îndituțiune financiară, înconjurată și de un număr de specialiști, ar putea numai în câți-va ani să schimbe cu desăvârșire fața lucrurilor. Și aceasta cu atât mai mare cuvânt, că $\frac{2}{3}$, sau $\frac{3}{6}$ din suprafața petroliferă a țării e în mâna particularilor, deci avem cele mai favorabile condițiuni pentru posibilitatea dezvoltării exploatărilor mici, aproape singura parte din industria petrolului unde energiile individuale s'ar putea încerca, cu mari șanse de succes.

Banca, după avisul specialiștilor, ar putea avansa pînă la $\frac{1}{3}$ din valoarea terenurilor, fie

ca împrumut, fie cu o participație la beneficii și în condițiuni, ca, sub un control oare-care, tot capitalul să fie întrebuințat numai în scopul urmărit. Cu modul acesta nu numai că ar contribui să se pună în exploatare un considerabil număr de terenuri de mare valoare sub ochiul paternel al proprietarului și controlul luminat al băncii, ceea ce ar constitui o mare superioritate față de ce este azi, dar ar fi singurul mijloc chibzuit pentru a îndemna fără temere elementul românesc, ca să-și plaseze micile economii și să-și fructifice energia și activitatea în acest soi de întreprinderi, evitînd acele versări de capitulari ce se fac de obicei pentru acaparări de terenuri.

Aceasta ar fi aproape singura încercare, *cu sorți de isbîndă*, care s'ar putea face, pentru ca exploatarea terenurilor petrolifere, cu toate riscurile și pericolele, dar și cu toate avantajele, să intre pe mîna românilor proprietari de terenuri. Și o așa încercare numai atunci, cînd, odată cu creditul, ar mai exista în țară un număr îndestulător de maeștri sonderi sau antreprenori de sondaje și s'ar mai esteni diversele aparate și instrumente — condițiuni, după cum am arătat mai sus, nu tocmai greu de obținut mai ales că trebuie început cu ceva odată.

Soluțiunea ce reese nu ar trebui neglijată din partea celor în drept, și ar trebui luată chiar în serioasă considerare, cît mai e vreme, căci e aproape singura modalitate ce se poate încerca pentru naționalizarea industriei petrolului — întîiu pentru că se profită de avantajul că terenuri petrolifere bune, se găsesc printr'un joc al norocului în minile românilor — al doilea că pe cît studiile geologice vor progresa, cu atît rizicul în aceste încercări va fi mai mic — al treilea pentru că cere un număr de condițiuni de cele care se pot cu înlesnire obține: credit mai mic și cam pe ipotecă, material și personal estin — al patrulea pentru că e, cum am spus, singura parte unde exploatăriile în mic pot juca un rol important și unde energia și vigilența, de care pot dispune mulți proprietari, își găsesc o întrebuințare fructuoasă.

Mai e o soluțiune, ca cestiune de îndrumare a elementului românesc și anume: asociațiuni în participare cu atîta la % pentru terenuri și amestecuri prin diversele societăți serioase ce se înființează; acestea oferă în adevăr chiar mai puțin rizic, dar și avantajii mai mici. În afară însă

de exploatare, în tot restul industriei petrolului natura lucrărilor cere întreprinderi în mare ca să se poate reuși, mai ales față cu concurența celor-l'alți; e deci nevoie de capitaluri mari și *capitalul*, or-care ar fi țipetele noastre naționaliste, e *internațional*, mai ales pentru mijloacele și obiectul nostru d'a economisi.

Un sistem organizat de înmagazinare și vânzare a petrolului brut, care azi ne lipsește cu totul, constituie încă una din părțile slabe ale comerțului nostru de petrol.

În Caucaș, firma *Nobel* a cheltuit mult peste suta de milioane numai cu rezervorii în care să poată înmagazina petrolul ce produce și ce cumpără în momentele de scădere a prețului în skela, mai jos de o anumită cotă, și numai pentru ca să mențină prețurile în afară și să nu dea loc la fluctuații d'acelea, care s'ar traduce mai târziu în mari pierderi pentru ea și toți producătorii din Caucaș.

La noi n'avem de cât o foarte slabă organizațiune din acest punct de vedere și o bancă ar putea aduce serviciul enorm, atât ca avans de fonduri pentru instalări de rezervorii prin skele, gări și stațiuni sau avansuri pe marfă în deposit, cât și ca intermediar între producători și rafinorii.

Din acest punct de vedere exploatarea mic și izolată e fără de nici un sprijin la noi, abia dacă poate să-și țină existența de azi pe mâine, căci credit special pentru aceste lucrări n'are, depozite unde să-și adune în siguranță marfa nu sunt, cumpărătorii permanenți și mai ales cari să nu i speculeze nevoile și starea de slăbiciune, nu se găsesc cu înlesnire. Pentru ca să i se dea un ajutor, în asemenea circumstanțe, trebuie luate neapărate și imediate măsuri, căci d'aci atîrnă pe de o parte sporirea producției în proporțiuni ca să ne impunem pe piețele internaționale ca producători de cari să se țină seamă în tranzacțiunile de petrol, iar pe de altă parte stabilirea unor prețuri de variațiuni cărora să nu se mai sperie comercianții și industriali, cari au trebuință de furnituri mari și angajamente mai lungi.

Altă parte chiar foarte slabă a industriei noastre petrolifere, e *cesiunea distilărilor și rafinărilor de petrol*. Suferă azi industria petrolului în

această privință, întiiu pentru că avem prea puține distilării instalate în condițiuni tehnice satisfăcătoare și al doilea pentru că se dă voie să funcționeze fără control la o serie de mici distilării, care compromit cu desăvîrșire reputațiunea petrolului nostru *ca calitate* și care sunt alimentatorul nesfîrșitelor accidente, ce zilnic au loc în diversele orașe și sate ale țării.

Lucrurile trebuie însă să ne intereseze mai adînc și din punctul de vedere al unui viitor mai mare, mai românesc. Distilăria și rafinăria petrolului e una din fracționările industriei petrolifere, poate cea mai importantă, unde elementul românesc trebuie să-și aibă rolul său. Nu atât de stăpîn și mînuitor al robinetului acestei bogății, ca în cesiunea exploatarei propriu zise, ci ca asociat al capitalurilor de cari e nevoie în organizarea și instalarea rafinăriilor.

Azi toată lumea în țară e d'acord și se îngrijește de dezvoltarea industriei noastre petrolifere, fără să se neliniștească însă de forma sub care se va face această industrie. Și de la început trebuie luate măsuri și dirijat curentul, *căci ar fi cea mai mare calamitate să ne exportăm țiteiul ca petrol brut*, mai bine ar fi să nu-l mai extragem de loc, și de această considerațiune trebuie să ne dăm bine seama noi, Români.

E drept că față cu industria distilărilor ne găsim într'o grea dilemă noi, elementul românesc, fiind-că natura lucrărilor și operațiunilor de efectuat, pentru a obține bun și estin, cere o organizație în mare, puternică, unde e nevoie de mulți bani, iar noi nu dispunem de capitalurile necesare. Mai intervin, pe lângă estinătatea și calitatea produselor similare, concurenții și dificultățile vamale cu taxele protecționiste ale celor-l'alte State, care sunt aproape încurajatoare pentru petrolurile brute și chiar prohibitive pentru produsele distilate.

Noi însă trebuie să fim stăpîni pe noi și trebuie să ne dăm seama de ce avem de făcut, în asemenea împrejurări.

N'avem bani să ne destilăm noi înși-ne petrolurile noastre și pe de altă parte dezvoltarea exploatareilor e în legătură imediată și directă cu scurgerea producției, deci vom înlesni și noi încă pe cită-va vreme exportul țiteiului ca petrol brut, pentru ca să nu stînjinim avîntul ce e pe cale să se ia, dar diferența între profitul ce l'ar avea economia noastră națională, cînd s'ar prelucra

această marfă în țară și când ar exporta-o brută, fiind de cel puțin de la 1 la 3, — operațiunile de distilare și rafinare fiind cu înlesnire executabile în perfecte condițiuni la noi, — consumațiunea internațională fiind azi de natură a ne îngădui să ne facem și noi condițiunile noastre ca centru de producțiune — și în sine fiind vorba d'un produs care brut se evaluează la suma minimă de 7—8 miliarde și care se poate cel puțin întrei ca valoare prin prelucrarea în țară—e un drept legitim și o datorie sfântă pentru noi, ca să căutăm și să luăm măsuri de urgență, pentru că distilatul și rafinagiul petrolului să se facă în țară.

Cînd micile economii și capitalurile românești se vor putea avînta, calea le va fi deschisă, dar mai departe trebuie să renunțăm la acel naționalism superficial și dăunător și trebuie să provocăm venirea capitalurilor străine, care asociate cînd cu banii noștri, cînd cu energia și vigoarea poporului nostru, să conlucreze la distilarea și rafinarea producțiunii noastre petrolifere. Nu numai nevoia de capital, dar mai ales organizarea cu chibzuință a acestei industrii, ne impune o asemenea asociațiune, ba chiar unele sacrificii. Cei mai înflăcărați naționaliști ai noștri trebuie să înțeleagă, că mai ales întru cît e vorba de daraverile de încheiat pe piețele internaționale, principiul divisiunii muncii și isbînda întreprinderilor cer, ca garanție a succesului, asociațiunea noastră cu capitalurile și inițiativa străină. Fiind-că, naționaliștii sinceri său inconștienți și cei numai de paradă, cu toții trebuie să se convingă odată, că un român, tot atît de inteligent, tot cu atîtea mijloace bănești și tot atît de pregătit într'o specialitate ca și un străin, dar cînd va fi vorba de schimbul internațional și de transacțiunii cu țirgurile celor-l'alte state, străinul, poate chiar mai slab din toate privințile, va reuși mai bine ca românul, căci va dispune de alte relațiuni, de un alt trecut, de alte aptitudini în ale comerțului, pe care noi românii n'am avut încă rutina seculară, ca să ni le însușim.

Colaborațiunea străinilor, pe base de reciprocitate cinstită și temeinică, trebuie privită ca ceva indispensabil și binefăcător pentru noi, și nu tot-d'auna ca simple mijloace de spoliare. Înainte decîi d'a ne arunca cu străinofobismul asupra cutărui industrial său cutărei societăți

străine, trebuie să-I studiem bine condițiunile în care funcționează și legăturile ce le are cu puterile noastre de producțiune.

Din analizele făcute la 32 petroleuri, în laboratorul Serviciului Minelor de dr. Edeleanu și Ing. Gr. Filiti, rezultă că în nici unul din centrele petrolifere pînă azi cunoscute, nu s'ar justifica înființarea unor distilări *sistematice*, dar în mic, ca la noi, fiind-că nicăeri nu se întilnește acea varietate a proprietăților industriale de la țiteiul unui puț la altul, cum se constată în exploatările din România. Și produsele ce se pot extrage din diversele țiteiuri variind și deosebinduse mult, atît ca proprietăți tehnologice cît și ca naturi și calitate, pare că instalarea de rafinării pe anumite centre de producțiune ar fi ceva indicat.

Fără îndoială, că cestiunea se presintă ca foarte interesantă și tocmai din această cauză am căutat cu toții acum, ca în laborator să se facă analize asupra unor probe care să se ia de chimist însuși și *din toate puțurile azi productive în România*, fiind-că, în afară de partea curat industrială, este încă legătura ce există între proprietățile unui petrol și vîrsta formațiunilor geologice din care provine și care trebuie bine stabilită, dacă va exista în adevăr și dacă se va putea stabili.

Se poate foarte bine, fiind dată superioritatea și natura derivatelor unor țiteiuri, ca să se înființeze multe distilării numai în vederea unor ast-fel de produse și pe regiuni, ceia ce chiar va putea renta bine cu mare siguranță, dar viitorul industriei petrolului stă fără nici-o discuțiune, cel puțin cu metodele chimice întrebuintate azi, în instalarea unor distilării mari. Singure asemenea instalațiuni vor putea lupta cu concurența străină, căci diversele cheltueli de: adunat, distilat, rafinat, fabricat și expediat repartisîndu-se pe cantități colosale, numai ele vor putea să dea produse de prima calitate și cu toate astea destul de eftine pentru a se menține pe diversele piețe.

In direcțiunea înființării unor mari distilării la noi în țară trebuie să ne încordăm toată atențiunea noastră, dacă voim ca mare parte din bogățiile petrolifere să nu ni-se scurgă printre degete, fără mari profite pentru ai noștri.

O altă parte principală din industria petrolului e cestiunea transporturilor, care la noi e încă în

fașe. Și va mai rămâne încă cîtă-va vreme, pentru-că, din toate divisiunile în care se poate subîmpărți întreaga industrie petroliferă, aceasta e partea care se presintă ca mai puțin definită și mai întunecoasă — întâi, pentru-că producțiunea țării e prea mică încă pentru a putea suporta cheltueli mari în vederea eltinirii transportului — al doilea, pentru-că țipeurile noastre sunt prea deosebite ca natură și calitate și încă nestudiate în destul pentru a ne putea pronunța, dacă e bine să le amestecăm și în ce proporțiuni sau dacă nu e mai avantajos să se păstreze individualitatea fie-cărui produs, cel puțin pe regiuni — al treilea, pentru-că față cu actualele prețuri ale petrolului, taxa de 2 centime tona kilometrică se poate cu foarte mare înlesnire suporta — al patrulea, pentru că transportul actual e cumplit de defectuos și insuficient din cauza lipsei de vagoane — al cincilea, pentru că sporirea producțiunii petrolului e stînjinită de dificultățile actuale ale transportului — al șeasilea, pentru că nici nu ne putem gîndi la o dezvoltare în raport cu bogăția subsolului, dacă concomitent nu vom căuta mijloace lesnicioase și eftine de transport.

Intr'una din publicațiunile noastre scriam (1) că soluțiunea radicală, nu numai în vederea transportului, dar pentru a asigura dezvoltarea pe scară mare a industriei noastre petrolifere, stă incontestabil în instalarea unor mari conducte, care să ducă petrolul la Dunăre și la Constanța. Și emiteam această părere, după cum se poate constata din acea scriere, bazat mai ales pe dificultățile ce întîmpină transportul pe căile ferate și îngrijat de desnădejdea ce asemenea neajunsuri lasă în sufletul exploatorilor sau celor cari ar dori să se asvîrle în aceste întreprinderi — dacă mai ales nu vîd că se interesează cine-va de timpurile probabile ale unei producții mari.

Personal mă preocupă viitorul acestei industriei, și ori-ce piedică de natură a o înăbuși, ce intervin de multe ori în mod inconștient și fără nici o intențiune rea, am căutat ca să le înlăturăm. Descurajările provenind din diversele dificultăți întîmpinate cu transportul, constituiesc una din piedicile care serios și urgent trebuie

înlăturată. Cu deosebire la noi, unde lipsa de rezervorii atît în skele cît și în gări și prin distilări e aproape complectă pentru înmagazinări mai mari, transportul joacă un rol considerabil actualmente, în ce privește îmboldirea către o dezvoltare a exploatărilor pe scară mare și în proporție cu avuțiile subsolului nostru. D'aci preocupățiunea noastră legitimă de un mijloc de transport lesnicios și eltin și decî de faimoasa cestiune a *pipe-lin*-ului, de care azi aproape nu e bancher fără afaceri, avocat fără clienți, samsar fără gheșeluri or inginer fără lucrări, care să nu se intereseze și să nu-și aibă pe de-o parte grupul său de capitaliști și oameni influenți, iar pe de alta proiectul său complect întocmit și bine studiat.

Guvernul chiar, credem asediat de fel de fel de cereri, s'a preocupat de cestiunea conductului, după cît am citit și noi prin gazete.

Din nefericire, pretutindenî s'a deplasat cestiunea, cel puțin după cele ce au transpirat pîn'acum și aceasta pentru că nu mulți își dau seama de *stadiul actual* al industriei petroleului la noi.

Pentru producțiunea noastră actuală și pentru noi, uni, cari de mult am propovăduit-o, (1) cestiunea conductii nu era decît unul din mijloacele cele mai puternice pentru a împinge lumea către exploatarea în mare și pe de altă parte a se asigura și scurgerea acelei producțiuni, ce nu putea să întîrzieze mult după începerea lucrărilor de extracțiune.

Trebuia eșit din dilema că «exploatorii serioși nu încercau să se avînte în exploatările mari, căci se speriau de dificultățile de transport și de numărul de vagoane de care trebuiau să se încarce, iar de o «*pipe-line*» nu putea fi vorba, fiind-că nu era o producțiune destul de mare», și am crezut și credem că se putea începe mai avantajos cu cestiunea conductului, ca una care constituind o singură întreprindere era mai accesibilă d'a putea fi pornită și răspundea și scopului ce se urmărea. Barometrul însă care trebuia să ne conducă atît la înjghebarea lucrului cît și la grăbirea lui, odată pus pe cale, era să fie numărul de exploatări mari, care se instalau.

Nu era scumpetea transportului pe căile ferate sau posibilitatea d'al efteni *imediat*, care ne im-

(1). C. Alimăneșteanu. L'Exploitations des Mines en Roumanie. 1899.

(1) C. Alimăneșteanu. Combustibili minerali din România. 1896.

boldeaŭ a propovădui conducta, fiind-că pe de o parte taxa de 2 centime pe tona kilometrică, cu prețurile actuale ale petrolului pe piețele internaționale, e foarte suportabilă și foarte puțin oneroasă și pe de altă parte, fiind-că față cu micul debit ce oleră producțiunea actuală și cu ceea ce putea să devie în 4—5 ani, ar fi fost imposibil să se poată scădea prețul transportului în perioada de la început a funcționării conductei. Mai ales că un mijloc de transport, cu înlesnirile și avantajele ce le oleră conducta și pe de altă parte privilegiul, ce ne crează pozițiunea noastră geografică, față cu distanța de la piețele de consumațiune a celor-l'alte centre de producțiune, îngăduie, cu prețurile actuale ale mărfii, nu numai taxa de 2 centime pe tona kilometrică, dar chiar o sporire de $\frac{1}{2}$ sau o centimă mai mult. Cei cari sunt chemați să întocmească tarifele, trebuie să aibă în vedere, pentru cazul special al acestei mărfi, nu prețul la locul de producție, ci prețul din unele piețe internaționale de deslăcere și pe asemenea date trebuie să calculeze nevoile industrialilor noștri, căci de pozițiunea asta geografică privilegiată trebuie să profite și țara, nu numai producătorii și rafinorii; și decî unele taxe, care nu i-ar împedica să concureze cu adversarii internaționali, se vor putea foarte bine suporta, ba din contră i-ar îndemna să perfecționeze unele mijloace de muncă.

Nu ne preocupase nici cestiunea instalațiunilor mecanice și a construcției, căci pentru noi, cari ne ocupăm de asemenea cestiuni, nu era mai nimic nou, din modificările introduse în altă parte, care să ne surprindă cu desăvîrșire, căci e știut, că azi nu se modifică un șurup fără ca modificarea să nu apară într-una din revistele tehnice speciale, menite să țină în curent pe specialiștii cu progresele diverselor industrii.

Nu ne oprise în loc nici cestiunea politică a lucrului, cu acele *trusturi* americane, fiind-că pentru cine a citit și studiat modul de dezvoltare al acelor trusturi, condițiunile speciale și factorii cari au contribuit la reușita acelor quasi monopoluri uriașe, nici că poate fi comparație sau loc de alarmare, avînd în vedere ce se poate face la noi și cu obiceiurile europenești ale comerțului din țară și din Europa. O aprofundare mai metodică a studiului acestor cestiuni, și ori-cine se va convinge, că nu e cas de alarmare, mai ales cu restricțiunile ce vom face mai jos.

Ca parte nelămurită și neliniștitoare era întrebarea, «pentru care fel de produse instaleză conducta? E vorba de transportul petrolului brut la Dunăre și la Marea Neagră sau a derivatelor lui?» Problemă cam grea de deslegat, căci dacă unele avantaje de construcțiune a *pipe-lin*-ului și de concentrare a unor cantități mari în anumite puncte, în vederea unor colosale distilării militază în favorul transportului petrolului brut, sunt însă considerațiuni *politice* și *economice* foarte puternice, care pledează pentru instalarea rafineriilor în centrul țării și nu la Dunăre și la Constanța, decî construirea *pipe-lin*-ului în vederea derivatelor, iar nu a petrolului brut.

Nedumerirea și greutatea d'a decide se complică și mai mult cu noiele studii tehnologice ale petrolurilor, din care rezultă o mare diferențiere între proprietățile industriale ale diverselor noastre petroluri și decî imposibilitatea, numai cu studiile actuale, d'a stabili condițiunile de mai mare rentabilitate și modul mai avantajos de deslăcere. În această ordine de idei trebuiesc grăbite lucrurile pentru a ne putea fixa în cunoștință de cauză și pe baza unor studii metodice, dacă e mai avantajoasă stabilirea din diversele noastre țiteiuri a unui tip mediū, sau dacă, avînd în vedere pe de o parte cîștigurile ce ar resulta vîndînd o serie de produse după calitățile lor, iar pe de alta cheltuelile ce s'ar cere construind două conducte mai mici în loc de una mare, nu ar fi mai bine să ne instalăm pentru două soiuri de produse, fie amîndouă distilate, fie unul distilat și cel l'alt brut, decît pentru unul singur, chiar cu escale și puncte de distribuțiuni d'a lungul parcursului.

În definitiv, or-care ar fi soluțiunea la care ne ar duce un studiu metodic al proprietăților petrolurilor noastre și un examen aprofundat al cerințelor politice și economice, *instalarea conductei* la noi însă, se presintă cu un caracter și de un interes cu totul altul, decît o simplă întreprindere de transport, cum au luat-o cei mai mulți, cari nu văd în ea decît o combinație financiară

Conducta, ca ori-ce mijloc de transport, trebuie să răspundă în general cerințelor următoare: *să asigure pe un preț anume scurgerea neîntîrziată a unor mărfuri în ori-ce cantități s'ar presinta, garantînd mai departe exactitatea și promptitudinea, alit ca termen de sosire și predare cît și ca cantitate și calitate a mărfii încredințate.*

La noi îndeplinirea, chiar strictă, a unor astfel de condițiuni n'ar fi destul, căci *pipe-lin-ul*, în interesul și pentru asigurarea reușitei întreprinderii, trebuie întâi să fie în strînse relațiuni cu mijloacele d'a spori producțiunea, tocmai pentru a-și crea un *debit rentabil*, care azi nu există, al doilea să aibă *interese identice și legături de trafic* cu armatorii, comisionarii și marile societăți de transport maritim și fluvial, tocmai ca să-și asigure un debușeu pe piețele internaționale și scurgerea din porturile noastre a debitului ce trebuie să-l provoace la exploatare.

Pentru aceste motive, organizarea instalării conductei e o chestiune de înaltă competență financiară, de profundă pricepere a trebuințelor noastre politice și economice și d'o temeinică cunoaștere a nevoilor industriei noastre petrolifere.

Toate desideratele, cărora la noi ar trebui să răspundă o conductă, se pot îndeplini și de stat și de inițiativă privată.

Statul, mai cu seamă în administrațiunile noastre, abstracție făcînd de criza ce ne bătue și presupunînd că dispune de mijloacele necesare, e un aparat foarte greoi și cu desăvîrșire neapt pentru celeritatea și înlesnirile de care o nevoie azi, pentru a se putea isbuti cu siguranță în tranșacțiunile comerciale.

Inițiativa privată, în această privință, a dat probe d'o superioritate și d'un bun simț care numai suferă nică o discuțiune.

Sunt însă altele și așa de mari interese legate d'o asemenea conductă, — pentru instalarea ei vom fi siliți să ne adresăm și capitalurilor străine — și din nefericire în timpurile din urmă o nenorocită situațiune a pus un așa de dureros punct de întrebare nu numai asupra independenței noastre economice, ci chiar politice, că, or asupra cui ar cădea răspunderea unui așa de întristător eveniment și or-care ar fi inconvenientele administrațiunilor de Stat, trebuie, în interes general, ca și în această chestiune a conductei tot Statului să-i facem partea leului.

Ar fi o greșală mare ca totul, construcțiunea și administrațiunea, să fie lăsat în seama Statului. Noi credem atît în vederea rolului extraordinar ce-l are acea conductă asupra economiei noastre, cît și considerînd pur și simplu răușita întreprinderii, soluțiunea cea mai nemerită ar fi un sistem mixt, în felul marilor noastre instituțiuni de credit: Banca Națională, cele două

credite și banca agricolă, pe baza unor caete de sarcini matur chibzuit.

Statul, ca reprezentant al intereselor generale, ar avea supravegherea, controlul și o participare la beneficii în anumite proporții — iar administrarea și funcționarea, ar fi încredințată acționarilor compuși în proporțiuni determinate, din: micile economii românești, exploatare și rafinorii din țară, comisionarii și exportatorii internaționali, societățile de transport maritime și fluviale, s. a.

Cu oare-care modalități în ce privește transmiterea acțiunilor, o asemenea soluțiune ar răspunde pe de o parte cerințelor ce trebuie să îndeplinească instalarea conductei — iar pe de alta, ar împăca pe cei cari, la or-ce propunere de cooperare chiar indispensabilă cu elementele străine, răspund «he! trebuie să fim cu mare băgare de seamă, căci dacă într'o afacere de cîte-va milioane și s'a intervenit etc. etc., cine ne garantează nouă, că atunci cînd vor fi interese mult mai mari în joc, un alt Stat cu un nou proces sau o nouă afacere a Transvaalului». . și așa mai departe; argumentațiune care poate să ne îngrijească în multe împrejurări și din diverse puncte de vedere, dar care nu trebuie să ne împedice în dezvoltarea noastră naturală, punînd'o în calea or-cărui avînt.

Noi în discuțiunea conductii, n'am mai ținut cont de traficul actual pe căile ferate, pentru că îl considerăm ca neînsemnat față cu traficul ce-l vor avea, cu toată existența conductei, cînd se va spori producțiunea. Atunci vor fi altele derivate, care vor suporta și vor avea nevoie de transportul pe căile ferate, că nu numai parcul actual de vagoane cisterne nu va rămîne neîntrebuințat, dar va trebui considerabil sporit și multe din liniile noastre dublate. De distilăria în mare, sunt legate altele alte industrii, că pentru căile ferate, ca și pentru noi toți, lucrul de dorit ar fi creșterea și dezvoltarea exploatării petrolului în țară, nu atît despăgubirea ce s'ar obține pentru traficul actual, care, dacă în aparență se suprimă, în realitate, pentru înlesnirea chiar a tranșacțiunilor, se înlocuește însă cu transportul unor produse mult mai rentabile.

* * *

In articolul nostru «Le sous-sol de la Rouma-

nie» am căutat să dăm o evaluare *minimă și controlabilă* a bogățiilor noastre petrolifere.

Pentru a determina suprafața, trebuie întâi cunoscut numărul anticlinalelor noastre cu indicii petrolifere bine stabilite, și apoi lărgimea lor.

Numărul acestor anticlinale petrolifere se poate controla întâi d'a lungul văilor râurilor și torenților noștri, începînd de la Ialomița și mergînd pînă la albia Moldovii. Pe cursul acelor văi se constată de la minimum două pînă la maximum șase zone petrolifere, ce unele riuri și torenți le tae. Distanța d'a lungul Carpaților de la Ialomița la Moldova fiind de circa 500 kilometri, lungimea totală a acestor șuvițe petrolifere, puse una în lungul alteia, ar fi de vre-o 2.000—2.500 km., din care noi am luat numai 1.000, pentru a ne pune la adăpost de orî-ce eventualități.

Lărgimea anticlinalelor petrolifere variază între 200 metri și 1.500 m. din care noi n'am luat de cît 200 m., fiind vorba să se dea străinătății o cifră indiscutabilă.

Ast fel, suprafața minimă a terenurilor petrolifere de primă calitate, garantată orî-cînd de noi, este întinderea de 1.000. Km. \times 200 = 200.000.000 metri patrați, *adică 20.000 de hectare.*

Pentru a stabili conținutul unui hectar, ne-a fost mult mai greu, căci trebuia stabilit,—întîi numărul de hectare în realitate exploatate, ceia ce nu era tocmai ușor — al doilea producțiunea scoasă de la 1857 încoace, din toate nivelurile exploatate, ceea ce în adevăr ne-a fost foarte cu anevoie. Din cifrele adunate am ajuns la rezultatul, că conținutul unui hectar din acele 20.000 hectare, la cît am redus suprafața petroliferă a țării și pe grosimea de 450 metri, este de la 3.000 la 16.000 de vagoane.

Am considerat însă cifra de 16.000 vagoane, rezultînd pentru unele hectare de la Cîmpina, Drăgăneasa, ca o fericită întîmplare, cu toate că nimic nu se opune ca să mai avem și alte Cîmpine, din contră; — am admis cifra de 3.000 vagoane ca un conținut normal la fie-care din cele 20.000 hectare selecționate, dar, pentru a evita susceptibilitățile chiar ale celor mai sceptici, mai ales că e vorba de justificarea unui volum *minim*, am luat în calculele noastre cifra de 1.500 vagoane; *ast-fel că minimul de petrol conținut în terenurile noastre petrolifere este numărul de 20.000 \times 1.500 = 30.000.000 de vagoane.*

Ca preț am luat cifra de 250 lei vagonul,

asupra căreia cred iar că nimeni nu va mai sta la tocmeală, *așa că valoarea minimă a bogățiilor noastre petrolifere este de = 250 \times 30.000.000 = 7.500.000.000 lei, publicată de noi cu litere aldine în sus menționatul articol și gata a o justifica or-cînd și or-cărui om de știință, cu practică și cu pricepere în această specialitate și în măsură a suporta o serie de excursiuni, pe timp de cel puțin vre-o 3 săptămîni.*

Evaluarea minimului stabilit de noi, s'a controlat, credem, cu d'aminuntul de specialiști unor mari și puternice case, interesate ca să ne cunoască puterile de producțiune, și aprecierile acelor cunoscători, sperăm că se vor divulga.

Noi, prin forța împrejurărilor în capul uneia din cele mai contestate bogății în această țară și în limitele mijloacelor de care dispunem, am considerat ca o datorie slîntă orî-cărui român iubitor al neamului său ca, în împrejurările de azi, cînd în toate cercurile chiar cele mai bine intenționate nu se vorbește de cît de baterea tobi și de teama controlului străin — să venim cu date, prin care prietenii sinceri și bine-voitori, *din afară*, ai națiunii române, să se poată convinge prin orî ce măsuri le ar inspira mai multă încredere, că dacă în această țară ei trebuie să se îngrijească de ceva, apoi nu este atît de mijloacele cu care vom garanta achitarea datoriilor contractate, ci de raritatea oamenilor de caracter, demni și iubitori de țară, la înălțimea situațiilor după care aleargă și conștiința de menirea poporului nostru.

În acest scop am scris «Le sous sol de la Roumanie».

Azi ca o complectare publicăm acest articol cu indicațiuni îndestulătoare, credem, pentru cei cari doresc să se amestece în exploatarea petrolului și special adresat *românilor neaoși și copiilor lor.*

Pentru-că, orî-cari ar fi dificultățile și complicațiunile ce s'ar bănuie că revelațiunea unor asemenea bogății ne-ar putea crea și orî-cît de desnădăduitor e scepticismul adese orî interesat al multora, dar *românul*, de la mic și pînă la mare trebuie să știe, că—în afară de bogățiile agricole silvice, pescărie, căderi de apă ș. a. ce se pot vedea—pămîntul strămoșesc mai ascunde:

1) Un minimum de șapte miliarde și jumătate lei în petrol, maximul acestei avuții scăpînd cel puțin în starea de azi, unei aprecieri chiar

aproximative, căci el poate fi de 50, 80, sau abia de 8 miliarde.

2) Un minimum egal, dacă nu dublu, în sare; suntem indiscutabil, cel puțin pînă acum, cea mai bogată țară în sare gemă din toată Europa și noile proceduri electro-technice ne promit un viitor industrial strălucit.

3) O bogăție de mare însemnătate în materiale de construcție.

4) Alte avuții considerabile în minereuri de tot soiul, a căror evaluare numai timpul și noile progrese electro-chimice ne o vor da.

Cei cari își iubesc neamul și se îngrijesc de viitorul lui, trebuie să știe dar, că țărișoara asta de la gurile celui mai important, din punctul de vedere politic și mai ales economic, fluviu al bătrînei Europe, ascunde în sînul ei comori nesleite. Și convinși pînă în adîncul sufletului lor, de cele ce ar putea face din această țară o mîină de oameni energici, muncitori, pricepuți și patrioți, să caute să crească generațiunile viitoare în convingerea, că *viitorul poporului românesc stă în exploatarea metodică a solului, subsolului și a situațiunii noastre geografice*, iar nu în maimuțărirea formelor și personalităților politice din alte țări, cu alte obiceiuri, în alte împrejurări și cu alte mijloace de cît ale noastre.

Dacă vrem să oțelim pe viitorii noștri cetățeni cu credința unui viitor măreț al poporului nostru, apoi *românul* din leagăn trebuie să afle ce sfînt și bine-cuvîntat patrimoniu are de păstrat și de la cea d'întîiî buche, ce va cerca s'o silabisească, să se convingă:

că pămîntului udat de sîngele moșilor și strămoșilor săi nu-î lipsește nimic, pentru ca fie-care,—atît cel cu latifundiul cît și cel numai c'o palmă de pămînt sau numai cu brațele—să poată cu demnitate și tărie ține și ridica sus fala și renumele neamului, agonisindu-și cu înlesnire p'acest pămînt mănos și numai prin muncă cinstită un trai fericit;

și că nu atîrnă de cît de hărnicia, priceperea și patriotismul fie-căruia din noi, pentru ca poporul român să înscrie una din cele mai frumoase pagini în cartea neamurilor cari au trăit p'acest pămînt.

CONSTANTIN ALIMĂNEȘTEANU.

Băncile de emisiune și circulațiunea monetară (1).

In special Banca Națională Română.

Vedem dar, că în țările înaintate în comerț și industrie, unde agricultura cade pe al doilea plan și capitalul circulant există în abundență, se cer garanții în ceea ce privește creditul agricol. Este atunci prudent, ca în țările sărace, unde lipsesc capitaluri, să se acorde agricultorilor credite mari și fără garanții și să se favorizeze ast-fel imobilizarea sau risipa lor?

Deci, portofoliul agricol, nu convine afacerilor de scont, pentru că agricultura are trebuință de termene lungi. Portofoliul cel mai bun este acela al comercianților, pentru că capitalul lor circula mai repede și se poate mai ușor degaja din afaceri. De obicei în țările înaintate, termenele afacerilor comerciale sunt scurte, 3—4 luni. Or-ce operațiune se lichidează în acest timp. Cînd într'o țară importanța băncei de emisiune ca bancă de scont scade, atunci termenele polițiilor prezentate la scont sunt mai mici. În Franța între 1890—1899 termenul mijlociului a fost de 24 $\frac{1}{2}$ —27 $\frac{1}{3}$ zile, în Belgia de 39—41, în Austro-Ungaria de 57—44 (pentru Ungaria în tot-deauna mai mare) și la Banca Imperiului german 50—60 zile pentru efectele Berlinului și 25—30, pentru cele-l'alte (2). Asupra termenelor influențează nu numai bogăția în capitaluri, dar și activitatea comercială. Germania este mai bogată de cît Austria și totuși termenele pentru Berlin sunt mai lungi, pentru motivul că activitatea comercială este aci mai mare.

Scontul comercial este deci susceptibil de evoluțiune. În țările sărace, din cauza lipsei de capital și a circulațiunii prea încete a avuției naționale, termenele sunt încă lungi. Cu dezvoltarea economică și cu îmbogățirea lor, termenele devin mai scurte. Banca Rusiei, în urma reformei monetare, caută să se debaraseze de afacerile cu termene lungi și dă preferință efectelor de comerț. Așa la 1898 pe cînd toate cele l'alte operațiuni au fost micșorate, scontul efectelor de comerț crescuse cu 11 $\frac{1}{2}$ mil. r. (3)

Dar dacă efectele de comerț convin mai mult

(1) Vezi No. 10, 11 și 12.

(2) Nitti, Essai sur les Variations de l'Escompte in Revue d'Ec. Pol. 1898, p. 386—389. — Rapoartele băncilor pe 1899.

(3) Marché Financier 1898/1899, p. 392.

pentru afacerile de scont, aceasta nu însemnează că toate polițele subscribe sau girate de comercianți sunt bune. — Dacă am exclude efectele fără garanții suficiente, și acelea datorite consumațiilor — polițele la ordinul băcanilor, croitorilor etc. — tot mai rămîne o categorie, care constituie o ade-vărată plagă pentru comerț: am numit polițele de comlesență. Aceste efecte sunt un pericol; ele pot da naștere la speculațiuni; și de aceea vedem că băncile și legislațiunile unor țări caută să înfrîneze abuzul ce s'ar face cu ele.

Efectele de comerț, pentru ca să fie bune, trebuie să provină din alaceri serioase: cumpărări de mărfuri, împrumuturi de bani, etc.

Sunt polițe de comlesență acelea pe care comercianții și le subscriu reciproc la ordinul lor cu scopul de a-și procura fonduri. Dar afară de acestea mai există și polițe reale, însă cu giruri de comlesență. Ast-fel, mai mulți comercianți pentru ca să-și poată sconta portofoliul la Banca Națională, care de obicei cere trei semnături, își girează reciproc efectele. Natural că acest fel de efecte presintă un pericol mai mic; căci cel puțin aci există și o afacere serioasă.

Aceste polițe și giruri de comlesență favorisează afacerile nesănătoase. Comercianții cari știu că la nevoie se pot ajuta unii pe alții se angajează peste forțele lor. Se poate întîmpla însă ca afacerile să nu reușească și atunci rezultatele comlesenței se manifestă.

Un efect de comlesență se recunoaște cu multă greutate; pentru aceasta cer cunoștințe întinse din partea aceluia care 'l scontează. Un efect de comerț, ca să presinte garanții, trebuie să corespundă logicei afacerilor. Așa, o poliță scrisă de un mare comerciant la ordinul unui fabricant, de un detailist sau mic industriaș la ordinul unui angrosist, arată că ne găsim într'adevăr în fața unei operațiuni serioase, deoarece este foarte logic, ca fabricantul să vînză comerciantului și acesta micului detailist și industriaș. Cînd însă polițele sunt subscribe de fabricant și comercianți mari la ordinul micilor industriași și detailiști, atunci de sigur că afacerile nu sunt în tot-d'auna serioase și de multe ori vom avea a face cu comlesențe (1). Exemplu, o poliță scrisă de un mare fabricant de spirt la ordinul unui cîrciumar.

Aceste efecte de comlesență există în comerțul mare, ca și în cel mic. Și este de datorita băncilor să înfrîneze răspîndirea lor, din cauza pericolului ce presintă pentru economia națională. Acum doi ani, Banca Germaniei a refuzat de la scont așa numitele «Finanz wechsel», — adică tratele de comlesență pe care băncile le emit pentru procurarea de fonduri. Nimeni nu poate contesta, că aceste trate sunt foarte solide mai ales că poartă semnăturile băncilor mari; însă tot atît de incontestabil este, că ele sunt datorite speculațiunii, căci e foarte posibil, ca băncile să se fi angajat în împrumuturi publice straine sau în afaceri industriale, — ceea ce contribuie a exporta sau a imobiliza o parte a capitalului național. Banca imperiului a înțeles de minune misiunea sa și a preferit mai bine să se expună criticilor de cît să permită speculațiunile, care ar fi ușurat exportul de numerar. (1)

Și în Franța există trate de acest fel și aci tocmai pentru că influența lor asupra circulațiunii monetare este rea, se recomandă ca Banca Franței să le sconteze cu capitalul ei propriu. (2)

Codul comercial frances, italian și român au oare-care dispozițiuni relative la efecte de comlesență; nicăeri ca în Franța jurisprudența comercială nu este așa de înaintată. Aci, prezentarea la scont a unui efect de comlesență se consideră ca un act de escrocherie, dacă bancherul n'a avut cunoștință despre aceasta. Or-cum însă se cere, obligatoriu pentru unele casuri, declararea în stare de bancrută simplă a persoanelor care au creat efectul și apoi au devenit insolabile. Pînă astăzi nu s'a admis încă, dacă aceia cari au favorizat comlesențele — spre ex. bancherii — trebuie să fie ținuți responsabili față de creditorii falitului; s'a primit totuși, că nici-unul din complici să nu se poată adresa la masa falimentului (3) Dispozițiunile codului comercial francez au trecut în cel italian (4), și de aci în codul român (art. 876 § 3). În toate stă identic, că un comerciant poate fi declarat în stare de bancrută simplă «dacă a avut recurs la împrumuturi, girare de efecte sau alte mijloace ruinătoare pen-

(1) *Marché Financier* 1997/1898 pag. 253.

(2) A. Coste, *Puorquoi, trente ans de monopole?* p. 15.

(3) Thaller, *Effets de complaisance* în *Dictionnaire du commerce* I, pag. 1286. — Ch. Constans, *Manuel pratique de droit commercial* I, pag. 443, II, pag. 84.

(4) Supino, *Diritto commerciale*, pag. 470.

(1) Scharling, op. cit. pag. 61.

tru a-și procura fonduri» cu scopul de a-și întăria falimentul. Această dispozițiune conține germenii unei jurisprudențe, care ar putea contribui mult la însănătoșirea comerțului în România, dacă magistrații își vor da osteneala să priceapă importanța ei și 'și vor da seamă de interesele vitale ce li sunt încredințate.

Dar în Franța mai există dispozițiuni care lasă la facultatea judecătorului să declare pe un comerciant în stare de bancrută simplă când din neprevădere a făcut uz de efecte de com-plesență (art. 586. c. c.).

În Germania și Anglita nu sunt admise consecințele riguroase ale efectului de com-plesență (1). Însă nu numai cu dispozițiuni de drept se poate lupta în contra efectelor de com-plesență. Băncile intermediare între băncile de emisiune și comercianții aduc mari servicii în această privință. Cu dezvoltarea lor comercianții nu vor avea nici un interes să recurgă la com-plesență...

Afară de aceasta și înlesnirile mai mari la scont, acordate de băncile de emisiune sau de de-posit, contribuie a limita efectele și girurile de com-plesență. Banca Anglita, Germaniei, Austriei, Belgiei, Rusiei etc. scontează polițe cu cel puțin două semnături de la persoane învederat solvabile. Numai Banca Franței cere trei semnături, sau numai două cu garanții de efecte publice. Banca Națională Română scontează efecte cu două și trei semnături.

Incontestabil că și două semnături sunt suficiente, când solvabilitatea persoanelor angajate nu lasă nimic de dorit. Natural, se cere mai mare prudență din partea administrațiunii băncilor și poate o limitare riguroasă a creditelor; rezultatul însă va fi o micșorare a efectelor și girurilor de com-plesență. Deci, din punctul de vedere al interesului general, ar fi de dorit ca polițele cu două semnături să fie mai mult primite la scont.

Dar afară de scontul efectelor de comerț, băncile de emisiune mai fac și avansuri pe efecte publice și unele chiar pe gagiu de mărfuri. Aceste avansuri nu se recomandă să se facă cu biletele de bancă, de oare-ce s'ar facilita speculațiunile. Căci ce reprezintă efectele publice și cele-lalte valori mobiliare? În cazul cel mai bun, dacă nu o risipă a statului, un capital imobilizat. Aceste valori sunt un plasament bun

pentru aceia cari au capitaluri disponibile și nu le pot întrebuița în afaceri. Nu este deci de dorit ca băncile de emisiune să facă avansuri asupra acestor efecte cu biletelelor. Când o bancă face avans pe efectele publice, ea monetizează «un capital imobilizat sau risipit», mărește circulațiunea fiduciară și influențează asupra prețurilor (1). Și, cu drept cuvânt, se cere chiar să se interzică băncilor de emisiune ca să facă avansuri pe efecte, pentru ca să nu favorizeze speculațiunile (2). De asemenea și împrumuturile pe mărfuri sau warante nu sunt recomandabile; căci dacă comerciantul nu vooeste să vînză, în cele mai multe casuri el speculează asupra prețurilor. Alte instituțiuni speciale pot face aceste afaceri.

Însă de oare-ce avansurile, mai cu seamă cele pe efecte publice, nu se pot evita, este bine ca băncile de emisiune să le facă cu capitalul lor propriu. Așa și procedează Banca Germaniei, care trebuie să garanteze biletele în circulație 1/3 cu monetă și 2/3 cu efecte de comerț; pentru avansuri, nu'i rămîne de cît capitalul și o parte a depositelor. Mărirea capitalului ei a fost motivat prin importanța ce au luat avansurile pe efecte (3). În proiectele băncei elvețiene se cere ca biletele și depozitele exigibile, cu termene scurte, să fie garantate în parte prin monetă metalică și restul prin efecte de comerț; pentru avansuri pe efecte publice, n'ar mai rămîne de cît capitalul social.

Dar dacă situațiunea Băncei Franței este excelentă, cu toate că-și-a imobilizat capitalul în efecte publice și face avansuri pe efecte, apoi să nu se uite, că Franța este o țară bogată și că stocul ei metalic este foarte mare. Totuși pentru îmbunătățirea circulațiunii monetare, ar fi bine dacă Banca Franței ar proceda ca cea a Germaniei. S'a observat că în Franța în anii din urmă, avansurile pe efecte publice au crescut mult. Așa, diferența între 1897 și 1900, era la 31 Martie de 155 mil. fr. (641 contra 769), din care peste 100 mil. la Banca Franței, iar restul la cele-lalte instituțiuni mari din Paris. Or aceste operațiuni făcute pe o scară întinsă au darul de a stimula speculațiunile. Avansurile trebuie să servescă numai în casuri neprevăzute,

(1) Coste, loc. cit.

(2) De Greef, op. cit p. 396.

(3) Scharling. op. cit. p. 74.

(1) Thaller, loc. cit.

iar nu pentru specule. Este un rău, cînd lumea se împrumută pe efecte ca să cumpere alte valori, cu speranța că prețul se va urca. Se nasc în acest caz afaceri nesănătoase. De aceea este de datoria unei bănci de emisiune ca să supravegheze de aproape mersul tîrgului financiar și să se îngrijească de soliditatea biletelor sale (1).

Din toate rezultă, că băncile de emisiune, precum și acelea care au depozite exigibile la vedere, trebuie să facă operațiuni de scont în efecte de comerț, curînd realizabile. Pentru afacerile de credit agricol, credit mobilier (avans pe efecte publice. etc) sau imobilisări de fonduri, băncile trebuie să lucreze cu capitalul lor propriu.

Maî avem încă un singur punct de discutat. Este cestiunea relațiunilor între stat și bancă și a influenței lor asupra circulațiunii monetare.

Istoria financiară este plină de exemple în privința influenței rele ce au raporturile prea strînse între stat și băncile de emisiune. În secolul trecut avansurile făcute statului au pus de multe ori în imposibilitate pe Banca Engliterei, ca să ajute publicul. — În timpul revoluțiunii franceze și a războaelor în contra lui Napoleon, Banca Engliterei a avansat sume mari statului și aceasta a condus-o la cursul forțat. (2)

Iar în Franța, înainte de înființarea Băncii, raporturile statului cu Caisse d'Escompte au adus pe aceasta aproape de faliment. La 1805, Banca Franței avu a suferi de o criză datorită în mare parte relațiunilor sale cu statul (3). La 1848 și 1871 ea a avansat sume mari statului; însă imediat după revoluție și după resbel, ele au fost înapoiate.

De asemenea și Banca Austro-Ungariei, încă de la înființarea ei, a avansat capitalul ei statului și a mai făcut apoi alte împrumuturi cu bilete. Ele au avut un efect desastros pentru circulațiunea țării. Este însă de netăgăduit, că finanțele avariate și circumstanțele politice împinsese pe stat la aceste împrumuturi (4).

În fine în timpul din urmă, avem Banca Spaniei, Portugaliei, Greciei etc. care prin avansuri prea mari n'au mai putut plăti biletele lor la prezentare.

Toate aceste exemple ne arată, că în primul rînd finanțele publice au cauzat deranjarea circulațiunii monetare; de oare-ce finanțele desechilibrate au silit pe guverne ca să recurgă la băncile respective. D. P. P. Carp a exprimat clar și perfect de bine adevărul istoric cînd adresîndu-se acelor care propăvăduiau, că Banca Națională este făcută ca să vină în ajutorul guvernului a zis: «Banca Națională are exclusiva menire de a veni în ajutorul creditului țării, și ori-unde și-a schimbat menirea aceasta și a crezut că menirea ei este să vină în ajutorul guvernelor s'a sfîrșit cu o catastroafă financiară și cu dărîmarea creditului» (1).

De la 1815 încoace se observă în toate țările tendința de a se separa complet finanțele publice de băncile de emisiune. D'abia atunci băncile devin organe principale ale economiei naționale (2). Această separare conduce la o îmbunătățire a circulațiunii monetare, ceea ce este un bine pentru stat și pentru întregul organism economic și social.

Dacă considerăm astăzi băncile mari din străinătate, vedem că raporturile lor cu statul sînt strict reglementate în ceea ce privește operațiunile financiare. Știm că Banca Germaniei nu 'și-a avansat capitalul statului; ea nici nu poate să facă vre-un împrumut imperiului fără consimțirea comitetului acționarilor. Iar Banca Engliterei nu poate face avansuri permanente, fără o lege specială a parlamentului; împrumuturi temporare poate face însă în limita legilor ce le autorisă. (3)

Banca Franței, afară de plasarea capitalului în rentă a mai dat statului pînă la expirarea privilegiului, 180.000.000 fr. fără nici o dobîndă. Acest împrumut însă n'are mare însemnătate în ceea ce privește circulațiunea de bilete; de oare-ce adesea statul are la bancă un sold creditor care trece peste 180 mil. Deja la 1897, cînd avansul era numai de 140 mil., se observa că soldul mijlociului a celor zece ani precedenți, întrecea cu 70 mil. împrumutul băncii. (4) Și dacă luăm situația de la 24 Maiu 1900, vedem că soldul creditor al statului trece de 200 mil. fr.

Banca Belgiei nu putea avansa statului mai

(1) Le Temps 14 Maiu 1600 (Semaine Financiere).

(2) Noël, op. cit. p. 1—17.

(3) Noël, op. cit. p. 89—105.

(4) Noël, op. cit. p. 347—374.

(1) Desbaterile Adunării Deputaților 1899/1900 p. 43.

(2) Wagner, op. cit. p. 514.

(3) Noël, op. cit. p. 40.

(4) Lebon, Rapport p. 45.

mult de 10.000.000 r. în aceleași condițiuni ca și particularilor și în contra bonurilor de tezaur. După noua lege suma s'a ridicat la 20 mil.

Banca Austro-Ungariei avea, înainte de 1898, să primească de la stat 75.000.000 fl. Anul trecut, când s'a prelungit privilegiul încă pentru zece ani, cu începerea de la 1 Ianuarie 1900 această sumă a fost redusă la 30.000.000 fl. Pînă la expirarea privilegiului statul nu va plăti nici un interes (1).

La Banca Rusiei acum cîțîi-va ani statul datora încă 175.000.000 ruble. În acești din urmă trei ani el și-a achitat toată datoria către bancă.

Iar la Banca Suedeză, tot o instituțiune de stat, se prevede, că nu poate împrumuta de cît cu 1 $\frac{1}{2}$ mil. coroane serviciul datoriei publice (2)

Și în proiectele elvețiene găsim dispozițiuni, care interzic împrumuturile statului. În ambele proiecte am văzut, că se cere ca biletele în circulație și depozitele cu termene scurte să fie garantate cu monetă și efecte de comerț. Decî pentru avansuri pe efecte, împrumuturi publice etc., nu ar rămîne de cît capitalul băncii. În proiectul băncii de stat se spune că banca poate cumpăra efecte publice streine și naționale numai pentru fructificarea temporară a fondurilor libere. Apoi se însărcinează ca să facă și serviciul de plăți al confederațiunii, însă numai pînă la concurența sumei disponibile a tezaurului. (3) Iar în proiectul băncii mixte se interzice ca să participe ferm la împrumuturile publice (4).

Din toate acestea reese, că în țările care au bănci de emisiune, fie private sau de stat, există tendința emancipării complete de finanțele publice. S'a recunoscut în fine cât de desastroase pot fi pentru o țară relațiunile între stat și bancă. Partisanii băncilor de stat, cer ca primă condițiune a dreptului de emisiune, o independență completă de fisc și guvern și dacă nu interzicerea, cel puțin reglementarea strictă a împrumuturilor publice. (5)

Dar dacă statul nu trebuie să se împrumute de la o bancă de emisiune, din cauza deranjării circulațiunii monetare, cînd împrumuturile sunt nemărginite—și cine poate pune frîu unui stat redus la nevoie? — aceasta nu însemnează,

că statul, care acordă privilegiul și prin relațiunile sale dă o mare influență morală băncii, să nu participe la beneficii.

Și participarea statului la beneficii este un principiu, care din ce în ce își face loc în legislațiunea băncilor.

Acest principiu însă trebuie să ia o formă mlădioasă: beneficiile să fie mai mari cînd afacerile cresc și să se micșoreze cînd ele scad. Participarea sub forme de taxe și imposite poate îngreuna pozițiunea unei bănci, care pentru a procura dividende acționarilor va face operațiuni riscante. Aceasta ar fi una dintre cauzele decăderii băncilor italiene de emisiune. (1)

Banca imperiului german a trebuit să dea statului încă de la înființarea ei, o mare parte din beneficii. La fie-care prelungire de privilegiu i s'a impus sarcini tot mai grele. Dupe legea de la 7 Iunie 1899, beneficiul net se va împărți în modul următor: 3 $\frac{1}{2}$ % acționarilor ca prim dividend. Se va scădea apoi 20% pentru fondul de rezervă iar din rest se va da $\frac{1}{4}$ ca al doilea dividend și $\frac{3}{4}$ va lua imperiul. Afară de aceasta imperiul va mai lua și taxa de 5% pe circulațiunea de bilete care trec peste 450.000.000 M. Noua lege intră în vigoare la 1 Ianuarie 1901. Anul trecut statul a încasat aproape 22 mil. M. ca beneficiu; iar acționarii numai 12.576.000. Banca mai face gratuit și serviciul de casă. Privilegiul ei s'a prelungit pînă la 1911.

Banca Franței da pînă la 1897 foarte puțin în schimbul privilegiului. Afară de un avans de 140 mil., ea plătia imposite care la 1896 s'au urcat la 1.965.000 fr. (2). Legea de la 1897 i-a mai impus și alte sarcini; ast-fel că ea dă acum statului produsul de $\frac{1}{8}$ din scont prin cifra circulațiunii productive mijlocie (portofoliu, avansuri, etc.) fără ca suma să fie mai mică de 2.000.000 fr. și $\frac{3}{4}$ din scontul ce ar trece peste 5%. Anul trecut statul a luat 7.746.000 fr., iar acționarii 23.725.000. Privilegiul expira la 1920; însă o lege votată la 1911 ar putea face să înceteze la 31 Decembrie 1912.

În Belgia, Statul lua conform legii de la 1872 $\frac{1}{4}$ din ceea ce trecea peste 6% dividend, apoi produsul scontului peste 5%, $\frac{1}{4}$ % asupra circulațiunii de bilete și alte contribuții. Banca

(1) Raportul Băncii Austro-Ungare pentru 1899, p. XV

(2) Scharling, op. cit. p. 275.

(3) Message du 23 Octobre 1894, p. 49.

(4) Message du 24 Mars 1899, p. 48 (Art. 14 § 11).

(5) Wagner, op. cit. p. 500.—Denis, loc. cit. p. 47—53.

(1) Nitti, Revue d'Ec. Politique Mars 1899, p. 295.

(2) Lebon, Rapport p. 40.

mai făcea gratuit serviciu de tezaur în Bruxelles, contribuia cu 175.000 fr. pentru cel din provincii și plasa sub garanția sa banii disponibili ai guvernului în efecte de comerț. Din această din urmă operațiune, statul a cîștigat anul trecut 640.000. fr. În afară de aceste servicii, statul a, luat în 1899 peste 4 mil. ca beneficii; iar acțiunii 6.050.000. — După proiectul nou partea statului va fi mai mare: $\frac{1}{4}$ peste 4% dividend și produsul scontului peste $3\frac{1}{2}$ %. Impozitul pe circulațiune nu se schimbă. Contribuțiunea băncii la serviciul tezaurului în provincie se urcă la 230.000 fr. Toate celelalte servicii rămîn ca pînă acum. Durata Băncii Belgiei a fost prelungită cu 30 ani, începînd de la 1 Ianuarie 1899.

La Banca Neerlandeză, ceea ce trece peste 5% ca dividend se împarte, după legea din 1888, astfel: 10% se dă fondului de rezervă, 45% acționarilor, și restul ia statul. Cînd dividendul este de 7%, acționarii iaă $\frac{1}{3}$ și statul $\frac{2}{3}$ (1).

Iar la Banca Austro-Ungariei, după noua convențiune, se dă mai întîiu 4% acționarilor ca prim dividend; apoi se scade 10% pentru fondul de rezervă și 2% pentru pensiuni. După aceasta restul se împarte egal între stat și acționari. Cînd dividendul va trece peste 6%, atunci acționarii vor lua $\frac{1}{3}$ și statul $\frac{2}{3}$. (2) Partea Statului austro-ungar a fost în 1899 de 1.418.612 fl. (afară de 1.174.534 fl. caimposite); a acționarilor de 7.650.000 fl.

La Banca Națională Română găsim că statul a luat pînă acum, afară de partea sa ca acționar, 20% din restul ce rămînea după prelevarea unui prim dividend de 6%. Pe viitor statul va mai primi încă 5%, ca impozit, din beneficiul net. — Partea statului s'a urcat anul trecut la 601.696 lei; iar cea a acționarilor la 2.884.800. Privilegiul Băncii Naționale expira la 1912. Banca are dreptul să emită bilete garantate 40% cu stoc metalic, din care o parte (30%) poate fi plasat în trate asupra piețelor Londra și Berlin.

Vedem deci, că în băncile de emisiune se manifestă două tendințe: emanciparea absolută de finanțele publice și participarea din ce în ce mai mare a statului la beneficii.

Afară de aceasta mai avem și tendința emancipării de politică. Deja în unele țări, guvernatorii băncilor nu pot face parte din parlament.

Depărtarea lor se motivează pe trebuința ce se simte de a se scoate, instituțiunile de credit de sub influența politice.

În parlamente și în presă s'a mai discutat cesțiunea băncilor private și de stat. Argumentul cel mai puternic în contra unei bănci de stat, afară de pozițiunea ei în timp de rebel este frica de abuzul ce-ar face partidele politice cînd ar fi la putere. (1) Iar în Germania, de și Banca este condusă de funcționarii statului, totuși nu se admite transformarea ei într'o instituțiune de stat, pentru ca politica să nu cîștige o mare influență în administrația băncii. (2) Și în parlamentul german, chiar un socialist s'a pronunțat în contra băncii de stat, de oare-ce în starea actuală, ea ar putea cădea în mîinile agrarilor. (3) Experiențele ce s'a făcut cu băncile de stat nu sunt pînă acum tocmai favorabile; pare că nu convin încă stadiului de dezvoltare politică în care ne găsim.

Or cum însă: bancă privată sau de stat, este absolut necesar, ca instituțiunea să fie independentă de finanțele țării și de politica partidelor și să formeze o putere economică mare și liberă.

Raporturile financiare între bancă și Stat ne ar putea aduce cu siguranță sub regimul cursului forțat. Căci dacă ar face împrumutul Statului, fără nici o contra valoare ușor realizabilă, ea n'ar mai putea plăti, la un moment dat, biletele sale în monetă. De aci s'ar naște un rău pentru economia națională și pentru stat, mai ales cînd acesta are datorii în străinătate. Istoria ne arată că nici un stat n'a tras foloase din cursul forțat; din contră acesta aduce un mare deranj în finanțele țării și în dezvoltarea avuției naționale; și la urma urmei tot trebuie să se facă sacrificii enorme pentru însănătoșirea circulațiunii monetare. Avem de curînd exemplul Rusiei și al Austriei.

Deci emanciparea de finanțe și politică și participarea la beneficii, trebuie să fie principiul conducător pentru relațiunile între stat și o bancă de emisiune.

A. D. DAMIANOFF.

(1) Lebon, Rapport p. 18. — Raportul belgian No. 224 p. 12.

(2) Lotz, Verstaatlichung der Reichsbank. — Helfferich. Z. Erneuerung d. d. Bankgesetzes, p. 62.

(3) De Greef, op. cit. p. 158—159.

(1) De Greef, op. cit. p. 168.

(2) Reichsgesetzblatt, 23 Sept. 1899, p. 891.

L I T E R A T U R Ă

S C R I S O A R E

Cînd mă prinde nostalgia de străvechile păduri,
 Imi las dorul să se 'ntorcă pe poteci cu cotituri,
 Prin vâlcelele boltite și cu freacă drăgăstos,
 Unde i umbra mîngîioasă și nămiezul răcoros!
 Ah! De ce nu-i cu patință cu nostalgicul meu dor,
 Să mă 'ntorc și eu acolo, în căsuța cu pridvor?
 ... Sub ferestre, cît fiu minte, liliac și micșunze,
 Iar sub streășină 'n spre luncă e un cuib de rîndunele.
 Tata 'i pe zăvoii p'în lanuri — avem oameni la cosit;
 Mama.....
 Mă credeam acasă!...

... Vis, aveau 'ntrezărit!

Intrupează-te de-apururi din dumnezeescul har,
 Zarea ta să 'mă fie 'ndemnul drumului către Calvar!

Tu și cîți mai știu de mine

O să vă mirați de tonul din scrisoarea mea — vezi
 [bine!

Și 'n amestecul de glume ce răsar cu-atîta haz
 Subt un mîndru policantru cu reflexuri de topaz,
 Veți găsi cu îndemnare să mă potriviți, cum-va,
 Vre unul cavaler din basme cu scînteietoare za,
 Ce-a pornit războii sălbatec în finută de paradă
 Și pe drum și aduce aminte c'a plecat fără de spadă.

Mulți din noi, ca cel din basme cavaler, ne am pus
 [pe cale

Cu credință 'n zicătoarea bibliei că: «ale tale
 «Dintru ale tale» fi-vor; și credință-aveam, și 'n noi,
 Mai virtos că nu pornisem fără spadă la războii.
 Și așa — ca 'ntr'o poveste — ne-am tot dus la drum
 [mereu,

Nu tîrîș, ci bărbătește, cu credință 'n Dumnezeu!
 Piedici... de? — cum e și drumu cînd fi-e aminte de suis
 Și 'fi mai arde, cît ești tîndr, să mai urci și 'n curmeziș;
 Dar, le-am rupt și drum croit-am pentru cine-or năzui
 Să mai urce; — poate-or zice: «Eh! aū mai trecut
 [p'aci

«Și 'nainte-ne vre unii» — și mai știți? s'or îndemna
 Și-or mai rupe și alte piedici, și alte căi or însemna.

Multe drumuri, numai unul, însă, duce la mărire,
 Drum pe care urci în voe fără neam de pregătire.
 Doar, atît, că 'n drumul ăsta nu-ți faci mersul pe
 [picioare,

Ci pe brînci, tîrîș, cîinește, și dup' asfințit de soare.

Cam ciudat; dar mai de ciudă e că cel ce se 'ndrumează
 Cîntă osană cînd palma și genunchiu 'i sîngerează.

Vezi?... zîmbești! o să crezi, poate, că 'mi-o gîndu
 [la mărire?

Nu! mărirea n'o mai caut, ci un dram de mulțumire!
 De anaforă-o fărîmă și un strop de vin sfințit...
 Barem cît să nu-mă rămîie crezul binelui știrbit!

E o zi de vară caldă spre sfîrșitul lui Florar;
 Phoebus urcă 'n spre nămiează în dumnezeescu-i car.
 A trecut de mult prin poarta Orientului în foc,
 Desmierdat de Aurora ce 'i descîntă de noroc.
 În iatacul cu lungi storuri la ferestrele arcate
 Aū pătruns cu 'ndemnare două raze furișate
 Să gonească de pe geana doamnei somnul lenevos
 Ce 'n restimpul dimineții o cuprinde drăgăstos.
 E o liniște divină în iatac și o bogăție
 De parfumuri: de lavendă, liliac și iasomie.
 Un polog de valenciene cade 'n falduri tremurate
 Peste cuihul unde numai sînul ritmic se mai bate.
 Doarme doamna răsăfată de belșug și de amanți,
 Stol de tineri ușurateci, palizi, țepeni și berbanți.

Furișăți și cu sfială blînd s'apropie de pat
 Doi copii frumoși și rumeni: o fetiță și-un băiat.
 Aū fușit fără să bage guvernantele de seamă,
 Și iatacul răsunit-a de cuvîntul dulce: mamă!
 Mama — n'ar mai fi! — răstită 'i-a întrebat: «Ce
 [vești aci?
 «Haidi! lăsați-mă în pace!» — «Mamă, vezi, ne-ar
 [trebui»...

Indrăznește să îngîine băeșagul, — da 'utilnește
 Ochii doamnei dirși și vinești — și copilu se sfiește,
 Pleacă ochii, cu minușă 'și șterge-al lacrămei șiroi,
 Și cu soru-sa de mîna es micuții amîndoi.

Ce ar cătat în lumea asta tinere din alte vremuri?
 Azi, în calea jumătate, te 'ngrozești și te cutremuri
 Cînd gîndești cu cîtă trudă s'a scurs viața ta în clipe,
 Și ca șoimul prins în lașuri bași agale din aripe!
 Nu mai ași 'ndemn în lumea unde dragostea 'i banală,
 Și căsătoria 'i iadul de corupție venală!

Giaba cași îndemn în lumea unde tu te 'ncumetezi
 Să 'fi dai sufletul și viața pentru ce gîndești și crezi!
 Cît și-ar fi de strejuite gînd și crez de adevăr,
 E zadarnic! — Nebunie 'i să te agăți d'un fir de păr.
 Să socoți că dîndu-ți drumul vei rămîie suspendat
 Și că n'ai să cazî spre punctul către care-ai gravitat. —
 Doamna a 'nvățat la mîsa maniera căsniciei
 Pe cînd tu furai și ceasul adăstat al veseliei

*Pentru muncă, pentru trudă, spre a-ți statornici un rost
În învălmășagul vieții și un bordei de adăpost.*

*Vă simțiți streint acuma: tu de ea și ea de tine;
Doar copiii cu al lor zîmbet căsnicia v'o mai ține.
În colo, pustiu în juru ți precum e și 'n capu ei,
După cum croit e capu, de altminteri, la femeri!*

*Ai recunoscut pe doamna; — vai! ca dînsa sînt mai
toate;*

*Îi cunoști și pe berbanții ce prin colțuri își dau coate
Cînd apare în vârtejul unui vals cîte-o cometă,
Numai bună pentru sporturi, pentru flirt și bicicletă.
Asta-i lumca unde vîntul une-ori aruncă pradă
Cîte vre-un drumeț pe care haitele se strîng grămadă
Să 'i sfișie și iubire și credință și avînt —
Ci pămînt rămas să-l svîrle milostivului pămînt.*

*De aceea mai cuminte cred c'ar fi să mă cobor
Către luncile 'nflorite, în căsuța cu pridcor.
Spre vâlcelele boltite și cu freamăt drăgăstos
Unde-i umbra mîngîioasă și nămiezu răcoros.
Și cînd Phoebus către-amiază în dumnezeescu-i car
Sue 'n cîte-o zi de vară spre sfîrșitul lui Florar,
Eu de dragul Aurorei da-voii ușa de perete
Și-oii lăsa a dimineții boare dulce să mă 'mbete.*

*Va sosi curînd amurgul, peste pletele mî o ninge,
Și-amintirile în besna sufletului se vor stînge.
... Un dor însă roura-va pururi ochii-mi secetoși,
Dorul negrăit de dragul celor doi copii frumoși!*

T. DUȚESCU-DUȚU.

FĂRĂ SLUJBĂ.

De trei luni de zile, Vasilică n'are slujbă.

Și o duce greu, foarte greu.

Avusese bună slujbă: fusese șeful lampagiilor. E drept că leafa nu era tocmai grozav de mare; avea șapte-zeci de lei pe lună, dar îi cădea puțușur. Așa de o pildă, nici el, nici familia lui, și nici familia nevastei lui, nu cumpărau gaz pentru luminatul caselor, că doar gazul era pe mîna lui Vasilică. Și cînd îi pune la socoteală cît cheltuește un gospodar cu gazul, al să vezi că-l un condei bun. Mă rog, în casă trebuie să ardă o lampă, toată noaptea, că are omul copii, și dacă se trezește vre-unul peste noapte, se

poate speria, și, Doamne ferește, îl pot apuca niște spasmeri. La bucătărie trebuie să ardă o lampă, măcar pînă ce vin boerii acasă. Ei, și dacă vine omul noaptea, tîrziu, și intră în casă pe întuneric, se poate împedica de ceva și strică vre-un lucru, ori își sparge capul. Iaca mai trebuie și în antrețel o lampă, și iaca fac trei lampe, cari trebuie să ardă chiar cînd nu-i boerul acasă. Dar mai zi așa că une-ori îi vin și lui musafiri, și are și el atîta ambiție: măcar lumine să aibă din belșug. Fă acuma socoteală și spune dacă ar scăpa cu cinci zeci de bani pe zi, care face cinci spre-zece franci pe lună. Și mai socotește tot pe atîta la alte două case, și vezi cît se urcă leafa lui ca șef al lampagiilor.

Dar parcă numai acest «avantaj» avea el de la Primărie? D'apoi un lampist sta la el acasă, ca servitor; asta face măcar doi-spre-zece franci pe lună; un lampist era trecut numai cu numele ca lampist și primea leafă, iar slujba o făcea femeia lui ca bucătăreasă la domnul șef; mai pune și pentru dînsu un condei de cinci-spre-zece franci pe lună. Și leafa se urcă, se urcă mereu.

Acestea erau însă niște «bagatele»; venitul cel mai de samă erau «economiiile gazului». Să zicem așa că în tot tîrgul sînt trei sute de felinare; dacă ai face o economie numai de un ban, la fie-care care felinar, pe fie-care noapte, la trei sute de felinare, vine trei franci pe zi, adică nouă-zeci de lei pe lună. Să zicem o sumă rotundă: o sută de lei. Apoi o sută de lei din economii, și cu șapte-zeci de lei leafa și cu puțușurile, se urcă la două sute-cinci-șeci de lei pe lună... Mai, mai, leafa primarului.

Nu sună tocmai frumos la ureche slujba asta: «șeful lampagiilor», dar e bănoasă, și nu-ți cere nici o muncă. Ce mare lucru e să te duci, din cînd în cînd, în plimbare la depositul de gaz, să vezi ce mai este pe acolo, și să primești raportul subșefului de lampagi, a controlorului de lampagi, și a împărțitorului de gaz la lampagi! Nu-i vorba, ai bătae de cap și cu dînsii, că veșnic primești denunțări cum că fură gaz și duc pe la casele lor; le mai faci morală, așa de ochii lumii, că doar n'are să calicească Primăria dacă va plăti cîte-va sute de kilograme de gaz mai mult pe an.

Și atîta-i tot.

Acuma însă, de cînd e fără slujbă, merge greu. Lămpile nu mai ard toată noaptea; o sin-

gură lămpușoară se aprinde la culcare; iar la bucatărie e întuneric pururi, că nici slugă nu mai are.

Și l-au dat afară așa din senin, din pricina politice.

Mă rog, când s-au făcut alegerile comunale, so-crul său, Sfinția sa părintele Necula, era bănuț că ține cu opoziția. L-a chemat Prefectul, și i-a spus așa: «Părinte, Sfinția ta ești om cu judecată, și ai să mă înțelegi; guvernul nu vrea să aibă opoziție, și trebuie să iasă consiliul care-i place guvernului; am auzit că Sfinția ta te duci pe la opoziție, și că n'ai avea de gând să votezi lista noastră. Eă numai atita am să-ți spun Sfinției tale: Părinte, ai feciori și gineri în slujbe; dacă ți-i drag să-i vezi pe la locurile lor, să nu-mi umbli cu șopîrcăel. Numai atita-ți spun.»

Bietul părinte, nici n'a apucat bine să ajungă pînă acasă, și s'a pomenit cu cel din opoziție, care voia să se aleagă Primar, și i-a spus așa: «Părinte am aflat că ai fost la Prefect și i-ai făgăduit să votezi lista lui. Sfinția ta ești om înțelept, și am să-ți spun numai atita: la toamnă cade guvernul și venim noi la putere; ai feciori și gineri în slujbe, și n'aș dori ca eă, prietenul sfinției tale, să fiu nevoit a mă supune deciziei comitetului partidului nostru, și să-ți rămîie feciorii și ginerii fără slujbe. Atita numai vreau să ști.

Ce să facă popa? Să voteze cu opoziția, nu-i venia: doi feciori și doi gineri în slujbe. Să voteze cu guvernul, e bine; dar dacă se duce dracul guvernul și vine opoziția, ce se face?

Părintele mehenghiu precum era din fire, după ce s'a gîndit și s'a răs_gîndit, a găsit că lucrul cel mai nimerit este să-i împace și pe unii și pe alții, adică, precum s'ar zice, să-i fie și curechiul uns și slănina'n pod. Și așa în ziua de alegere, își pune popa iapa la căruță, și tunde o băete tocmai la sinu-su din Blăgești.

Drept este, Sfinția Sa n'a fost la vot, dar și ginerii s'au mîntuit de slujbe. Băeților n'au putut să le vie tocmai de hac. Doi avea părintele Necula: pe unu îl chema Niculescu, și era telegrafist; pe acesta l-au mutat la Hirșova, în Dobrogea; pe celalt îl chema Nicoleanu, și era impiegat la gară; pe acesta l-au transferat la Filiași. Ginerii doi avea părintele: Aristomen Dăscălescu (fiul dascălului Plăcintă de la biserica din Prăbușita), și Vasilică Mihăilescu (fiul nevetei lui

Mihai Stolerul, făcut, de fată mare, cu feciorul lui Necula, Pietrarul, din Bursucani). Amîndoi cumnații erau funcționarii la Primărie: Aristomen, revizor de bariere, și Vasilică, șef de lam-pagii. Pe amîndoi i-au înlocuit, fără arătare de motive, după trei zile de la alegerea Primarului, de și guvernul reușise aproape cu unanimitate.

Și de două luni stă Vasilică fără slujbă.

Și o duce greu de tot.

Cînd l-au dat afară, mai avea vr'o optzeci de lei din economiile lui, pe cari i-a cheltuit în scurt, că era deprins omul să trăiască bine: să aibă mîncărica lui, vinișorul lui, cateluța lui, să tragă țigărușa lui, și să cetiască noaptea, cînd se pune în pat, vre-un roman de cele cari se tipăresc în broșuri de cîte zece bani una. Ce-s optzeci de lei? O nimica toată. Cînd s-au isprăvit, ce te faci Vasilică? Sfinția sa îl mai ajuta, pe cît îl lăsa puterile: mai o dimerlie de făină, mai un bulgăr de brînză, un colac de la vr'un praznic, o luminare de la înmormîntare. De, făcea și părintele cum putea, că pentru fata lui făcea. Dar bani, nu avea închipuire de unde să-i deie, că acasă mai erau încă două fete mari, și țineau și ele cheltueală. Că dacă trăești în lume trebuie să te ții de dînsa; fetele erau mari, bune de măritat, și le trebuiau și lor pălării, și rochii, și jachete, și parfumuri, și mănuși; mă rog, cîte nu-i trebuie unei fete!

D'apoi nici Vasilică nu putea să trăiască fără un ban în buzunar. Ce socoți, dacă întilnești un prieten, nu trebuie să-l cînstesti cu o țuică, ori cu o bere? Și măcar să nu te întilnești cu nimeni, nu-ți trebuie, pentru mulțămirea ta, un păhăruț de vin? Ii om și el, și nu-i un dobitoc fără știință de carte; a făcut trei clase primare, și ar fi isprăvit și gimnasiul, dacă ar fi avut noroc, și n'ar fi fost tot-deauna persecutat de soartă.

Și a început Vasilică să pue amanet, întîi lucruri de ale nevetei: un inel, o păreche de cercei, o jachetă, și mai altele, toate făcute din timpul cînd era și el slujbaș la Primărie. Mai pe urmă a început a-și vinde mobila din casă, și dacă nevasta plîngea în hohot cînd vedea că-i scoate pe ușă o canapea, ori o oglindă, el o mîngîia, și-i făgăduia să-i facă altele, de zece ori mai bune și mai frumoase, cînd va cădea guvernul și va căpăta iar slujba de la Primărie.

Dar lasă, n'are să mai fie nici el prost ca pînă acuma; are să facă și el ca toată lumea, are să

fure, că numai tilharii au parte să trăiască pe lumea asta. Dacă ar fi furat și el, ar avea astăzi bani la chimir, și nu i-ar păsa nici de prefect, nici de guvern, nici de mama guvernului. Da el, prostul, a fost cinstit, n'a voit să-și păteze conștiința.

Bine, bine, ce va fi, se va vedea; vorba e, ce se face el pînă atunce? Patru guri cer mîncare, și iaca vine iarna, și lemne nu-s, și haine nu-s! Ce-a mai avut prin casă, tot a pus amanet, ori a vîndut; de la prietenii s'a împrumutat, de la toți, nu poate să le mai ceară; ba încă-i vine și greu să mai dea ochii cu dînșii. Ce-i de făcut? Cel din opoziție, care voia să se aleagă primar, nici nu vrea să știe de dînșul; cînd îi spune că n'are ce mîncea, el îl trimete la muncă. Dar ce să muncească? Doar nu s'o duce la prășit, că neam de neamul lui n'a pus mîna pe sapă; îi și el din oameni, nu-i un țopîrlan. Ce să muncească? La ce se pricepe, nimeni nu-l pune; el știe să scrie pe hîrtie, știe să fie șef, nu slugă. Zece ani a fost șeful lampagiilor, și a muncit; numai Dumnezeu știe cît a muncit el ca să-și câștige pînea.

Rabdă el acuma, rabdă; dar lasă, va cădea guvernul și vor veni ai noștri la putere; atunci are să vadă lumea cine-i el.

Și cînd va mai pune mîna pe slujbă, are să prindă minte.

ARTUR GOROVEI.

Ș T I I N Ț Ă

Apărarea în contra Ciumei.

Criza financiară amenință să devie o criză ministerială și ce poate fi mai interesant, ce poate preocupa mai mult opiniunea publică la noi ca schimbarea unui guvern; afară de aceasta evenimentele din China, expozițiunea din Paris, drumetii, pedestri și diferite alte alianțe nu mai dau răgaz spiritului public ca să se ocupe de o altă cestiune, foarte importantă pentru moment și care peste puțin va fi poarte cea mai importantă la ordinea zilei, cestiunea ciumei.

Iei-colo, printre știrile din China sau din Transvaal, aflăm cîte o telegramă: «un nou cas de ciură a fost constatat la Smirna, ciura se întinde în vilafetul Aidin și în Trebizunda, etc.» Din

aceste localități și pînă la noi nu sunt de cît 15 — 20 — 24 ore de călătorie cu vaporul.

Se știe cît de puțin serioase sunt măsurile luate de Turci pentru combaterea epidemiilor. Consiliul nostru sanitar s'a alarmat și în ședința de Marți 20 Iunie a declarat infectate vilaietele Aidin și Trebizunda împreună cu porturile lor de la Marea Neagră și Marea Mediterană. Proveniențele din aceste localități, vase, călători și mărfuri, se primesc numai la Sulina, unde vor fi supuse la o carantină de 10 zile. Cazurile suspecte din vilaietele mai apropiate nu au fost confirmate, în cît se pare că împrejurimile Adrianopolei nu sunt încă infectate.

În ori-ce caz, ciurma nu este departe și, dacă nu se vor lua măsuri energice și eficace cît mai repede, suntem amenințați să o avem dintr'o zi într'alta.

Hotărîrile conferinței de la Veneția din 1897, la care am fost reprezentați și noi, au fost admise și ratificate cu toate că mai mulți igienisti și bacteriologi cunoscuți au arătat insuficiența unora din măsurile prescrise.

Intr'o comunicare făcută Academiei romîne anul trecut, d-l prof. V. Babeș a arătat vederile sale în această chestiune. Tot anul trecut, guvernul imperial german, alarmat de izbucnirea ciumei în Porto, a convocat o conferință a celor mai distinși igienisti și bacteriologi ai Germaniei, cari au discutat în mod metodic cestiunea ciumei, cauza acestei boale, epidemiologia și profilaxia ei. Ne va fi ușor, prin urmare, să formulăm, bazați pe aceste date, o serie de măsuri ce ne par mai potrivite pentru apărarea țării noastre în contra ciumei.

Este bine stabilit astăzi că ciurma este o boală infecțioasă produsă de microbul descoperit cam în acelaș timp de Kitasato și Yersin. Dacă cercetările și experiențele anterioare nu ar fi fost destul de convingătoare, infecțiunea accidentală din laboratorul prof. Nothnagel din Viena, nu mai lasă nici o îndoială că microbul cultivat pe medii artificiale, produce ciurma la om cu toate caracterele boalei observate în localitățile infectate în mod natural.

Microbul acesta — bacilul ciumei — pătrunde în organism prin piele, prin pielea mucoasă a nasului, gurei, gîtului și plămînilor, precum și prin conjunctiva ochilor și produce rare-ori leziuni în locul pe unde pătrunde. Mai des se

opresce în ganglionii limfatici pe cari 'i inflamează și constituie unul din caracterele comune ale boalei — *buboanele* — *pesta bubonică*. Cînd infecțiunea s'a făcut pe căile aeriene (nas, bronhi), se observă dese-ori pneumonia, care dă alte caractere boalei — *ciuma pneumonică*.

Ciuma se transmite de la om la om, direct sau indirect prin obiecte infectate, insecte parasite etc., mai rar de la animalele cari capătă această boală: șoareci, șobolanii, pisici, etc. Omul bolnav și cadavrele de ciumați sunt marii purtători ai infecțiunii. După îngropare microbii din cadavre se prăpădesc repede. Bacilii ciumei se găsesc în sîngele, ranele, ulcerele și buboanele deschise ale bolnavilor, în excrețiunile lor: scuipături, urină, materii fecale, etc. de unde se pot întinde pe toată pielea, pe rufe, hainele și vasele ajunse în contact cu bolnavul. Atingerea directă a bolnavilor sau a acestor obiecte infectate este necesară pentru căpătarea boalei.

Ciuma pneumonică, sau mai exact pneumonia ciumaților este și mai periculoasă prin faptul că bolnavii tușind aruncă la distanțe destul de mari împrejurul lor picături foarte mici de scuipat, ce conțin bacilii și pot fi inspirate de oameni sănătoși, cari se infectează pe această cale. Insectele parasite, puricii, păduchii de lemn, țînțarii, ar putea transmite direct boala, înțepînd oamenii sănătoși și fiind strivite, după ce au supt sînge cu bacilii de la bolnavii de ciumă; muștele ar putea asemenea infecta substanțele alimentare. Se înțelege că atingerea cadavrelor, spălarea lor, îmbrăcarea, etc. este tot atît de periculoasă ca și atingerea bolnavilor de ciumă. Casa, în care a zăcut un ciumat, poate cu atît mai mult să devie un focar de infecțiune, cu cît se găsește în mai rele condițiuni igienice: lipsă de ventilațiune, de curățenie, de lumină și un grad oare-care de umezeală care favorizează viața bacilului ciumei. Microbul poate trăi în scuipat mai mult de cît o săptămîină, în rufe și haine umede după unii 8 zile, după alții chiar pînă la 30 de zile. În clima noastră, mai rece ca în Indiă, au trăit peste 45 și 56 de zile pe stufe de lînă ținute la întunec și la temperatura camerei.

O dată microbul intrat în organism, boala izbucnește de obicei după 3—7 zile; la cel mult 10 zile s'a fixat de conferința din Veneția durata incubațiunii. *Date sigure nu avem în această*

privință, cu toate că s'au făcut și experiențe directe la oamenii condamnați la moarte.

Boala începe de obicei brusc, cu un fior violent, cu dureri tari de cap și amețelă, cu febră mare pînă la 40°—41,5°, mai rar cu vărsături și bolnavul capătă repede aspectul unui bolnav de tifos. Apoi aproape în acelaș timp apare pneumonia, sau buboanele, sau ulcerele pestei.

Cînd boala se dezvoltă cu aspectul tipic, nu este greu de recunoscut și nu ne îndoim că medicii, cari n'au avut ocaziunea să o vadă vre-o dată, vor fi desigur în stare să o recunoască. Dar, de multe ori ciuma nu are aceste caractere și atunci este mai greu. Afară de aceasta, măsurile de profilaxie trebuiesc luate cît mai în grabă, atunci cînd boala nu 'și a dezvoltat încă complet tabloul clinic. Pentru combaterea ei este de o importanță esențială descoperirea și diagnosticul sigur și repede al celui d'întîi caz. Semnele clinice ne dau numai bănuiala despre natura boalei, siguranța o căpătăm grație cercetărei bacteriologice.

Avînd aceste cunoștințe preliminare asupra cauzei și modului de propagare a ciumei, să vedem cam ce măsuri putem lua în contra importățiunii ei.

Cele două puncte prin care ciuma se poate, mai probabil, introduce la noi sunt Constanța și Sulina. În aceste localități se află într'adevăr cîte un medic și cîte un mic laborator de bacteriologie pentru diagnosticul primelor cazuri. Dar pe cînd medicul din Constanța, un fost asistent al Institutului de bacteriologie, are bună practică în cestiuni de această specialitate — fără totuși să li lucrat vre-o dată cu ciuma — medicul din Sulina, un tînăr distins de alt fel, nu este prea familiarizat cu cercetările bacteriologice. Pe de altă parte iarăși, bacteriologul din Constanța nu are de cît o instalațiune ridiculă, care nu se poate numi laborator.

În atari condițiuni se înțelege la ce trebuie să ne așteptăm în cazul, din nefericire prea apropiat, cînd vom primi poate mosafirul nefast. Afară de aceasta trebuie să ne gîndim la de-sastrul economic ce am suferi și la răspunderea pe care o avem în fața Europei culte, cînd flagelul își va face drumul prin țara noastră.

De aceea socotesc că ar fi util să se facă de urgență o comisiune de medici, de preferință din

elevii Institutului de bacteriologie, bine familiarizați cu cercetări de acest fel, și să se trimită în localitățile bîntuite de ciumă din Turcia să studieze boala pe loc. Acolo să capete experiența necesară pentru diagnostic și să se convingă ei înșiși de utilitatea diferitelor măsuri profilactice. Se vor găsi, nu ne îndoim, și banii necesari și medicii cu iubire de știință și de țară ca să se facă o atare expedițiune. Ar fi trist dacă la noi nu s'ar găsi de cît banii și persoane pentru misiuni la expoziție și la diferite congrese de petrecere. Din acești medici se vor recruta apoi șefii punctelor de observațiune din Sulina și Constanța precum și din cele-lalte focare pe cari eventual le vom avea.

Această misiune, care ne va fi de sigur de cel mai mare folos, are nevoie, se înțelege, de un timp oare-care, de 5—6 săptămîni de lucru pentru a căpăta experiența necesară. Pîn'atunci însă, nu trebuiesc lăsate lucrurile în starea de astăzi.

Este absolută nevoie să se trimită la Sulina un bacteriolog mai experimentat, un elev de-ai d lui prof. Babeș în curent cu lucrările și care să fi lucrat însuși cu bacilii ciumei la Institut sau aiurea.

Constanța, după părerea noastră, este un punct și mai expus de cît Sulina, pentru că în acest port sosesc aproape zilnic mărfuri și călători din Constantinopol, unde mulți poate să fi venit din Smirna sau alte porturi contaminate. Constantinopolul dă încă patentă netă vaselor, le dă deci dreptul de a debarca, fără nici un control mai serios, persoane și mărfuri. Va trebui prin urmare și în Constanța să se dea toate necesarele unei instalațiuni cum se cuvine unui laborator în care să se poată lucra.

În Germania s'a dat așa de mare importanță laboratoarelor pentru diagnosticul ciumei, în cît de anul trecut s'a înființat mai multe așa zise laboratoare volante, pentru ca să poată fi ușor transportate și instalate în localitățile atinse eventual de ciumă.

Instituirea de medici pe vasele serviciului nostru maritim, cu însărcinarea de a inspecta pe călători în timpul parcursului de la Constantinopol la Constanța, este o măsură utilă. Pe lângă aceasta este nevoie de o inspecțiune sanitară riguroasă a tuturilor călătorilor sosiți pe alte vase și punerea în observațiune a celor ce prezintă cea mai ușoară turburare febrilă sau alt semn suspect de boală.

Spitalele de izolare, lazaretele pentru bolnavii bănuți precum și spitalele pentru bolnavii de ciumă confirmată trebuie de preferință să fie instalate pe vase plutitoare, departe de țărm, ca să se asigure o izolare mai bună și să se evite propagarea infecțiunii de către șoareci, șobolanii, muște, etc. Comunicațiunea între aceste spitale și țărm se va face prin bărci cu aburii ce se vor desinfecța după fie-care transport.

Persoanele bănuite vor fi ținute în observațiune în lazarete cel puțin 10 zile după ce vor fi luat o baie antiseptică și li se vor fi desinfecțat toate obiectele: rufărie, haine, etc.

Pentru vasele venite din locurile declarate ca focare de ciumă, vase cari trebuie să meargă în carantină la Sulina, se va face o desinfecțiune totală, sistematică, cu reînoirea apei din cală și stîrpirea guzganilor; numai după terminarea acestei desinfecțiuni, se vor număra cele 10 zile de carantină.

După conferința de la Veneția se socotesc 10 zile de la plecarea vasului din localitatea contaminată; dar se poate prea bine ca microbii să fi infectat numai hainele sau ceva mărfuri de pe vas, sau să se fi încărcat odată cu marfa guzgani infectați și tocmai tîrziu să se infecteze vre-un om, care ne fiind reținut în observațiune, să transporte boala în interiorul țării de destinațiune și să infecteze de odată mai multe localități.

Și la Sulina se vor preferi, pentru motivele arătate, lazaretele și spitalele plutitoare.

Correspondența și poșta ușoară din localitățile contaminate se vor desinfecța printr'unul din multiplele mijloce ce avem la dispozițiune, mai înainte de a fi distribuită în țară.

Pentru mărfuri, lucrul devine mai dificil. Sunt unele pe cari microbii trăesc bine și mult timp, altele pe cari ei mor curînd. Cele d'întîiu (fructe, zarzavaturi, substanțe alimentare în genere) dacă nu se pot desinfecța vor fi interzise, dacă se pot desinfecța (fire, torturi, țesături, etc.) se vor introduce după desinfecțare. Cele-lalte contrariu dispozițiunilor conferinței de la Veneția, vor trebui reținute mai mult timp și expuse la aer și la soare, ca să fim siguri de distrugerea substanței infectante.

Dacă se vor lua cu toată rigurositatea măsurile prescrise, pericolul de introducere a boalei pe mare este ca și înlăturat. Dar, dacă boala se

întinde în Turcia europeană și se apropie de fruntariile Bulgariei, vor trebui luate și măsuri de apărare pe uscat, a nume de-a lungul frontierei Dobrogei și d'alungul Dunărei. Socotim și aici, iară-și în opozițiune cu hotărârile conferinței de la Veneția, că aceleași mijloace sunt indicate ca și pentru apărarea țării pe mare. Anume, se va face, ca mai înainte pentru frontiera Rusiei, un cordon sanitar cu mărginirea trecerei în 2—3 puncte numai, unde se vor institui posturi de inspecțiune a călătorilor și mărfurilor, cu oprirea celor veniți din localități contaminate precum și a celor cari vin din localități imune, dar care presintă vre-o turburare a sănătății. În aceste puncte se vor institui ca și la Sulina și Constanța, câte un laborator pentru cercetări bacteriologice, aparatele de desinfecțiune necesare pentru electele, rufăria și obiectele călătorilor, lazarete și spitale de izolare depărtate de centrele locuite, ușor construite ca să se poată arde după întrebuințare. Se va procedea și aici în tocmai ca la frontierele maritime.

Dacă, însă, cu toate aceste măsuri, vom avea nenorocirea să avem ciuma, o nouă serie de mijloace se impune pentru combaterea epidemiei pe teritoriul nostru.

La cea d'întîi bănuială de ciumă, fie-care medic să fie obligat a anunța autoritatea sanitară, care va trimite în localitatea respectivă pe unul din foștii membrii ai misiunii pentru ciumă sau pe un bacteriolog experimentat, care să caute a stabili cât mai repede diagnosticul sigur. Declarațiunea obligatoare a tuturilor cazurilor, conform legii, să fie strict ținută; să se declare asemenea și cazurile de pneumonie în timpul unei epidemii, de teama ciumei pneumonice, mai gravă și mai contagioasă ca cele-l-alte forme.

Declarațiunea să nu aibă, ca acum, numai o însemnătate statistică, ci ca urmare imediată să se dispună ridicarea bolnavului din casă și transportarea lui într'un spital special, preparat mai dinainte pentru ciumași. Casa trebuie îndată evacuată și desinfectată și familia bolnavului pusă într'un local izolat unde, după o prealabilă desinfecțiune a tuturilor efectelor, să stea 10 zile în observațiune. Se înțelege că aceste lazarete se pot improviza și din corturi în timpul verei. Când desinfecțiunea casei ar fi prea dificilă și casa precum și mobilierul nu ar

avea o valoare mare, este mai expeditiv și mai radical a se incendia casa. Golirea caselor d'imprejurul celei contaminate, propusă de d-l prof. Babeș este de sigur utilă.

Stîrpirea încă de pe acuma a șoarecilor și guzganilor, prescrisă într'o circulară recentă a Direcțiunii serviciului sanitar, ar fi asemenea de folos, dar, din nenorocire, nu este realizabilă.

Îmbunătățirea condițiunilor igienice în general, întreținerea curată a orașelor, evacuarea cartierelor cu populațiune prea grămădită, deprinderea oamenilor să trăiască mai curat, interzicerea umbletului cu picioarele goale, spălarea frecventă a mâinilor cu antiseptice în timpul epidemiei, evacuarea și desinfecțiunea caselor în cari s'aun găsit șoareci sau șobolani morți, etc., sunt atîtea măsuri utile asupra cărora nu trebuie să mai insistăm.

Se știe că seroterapia n'a prea dat rezultate strălucite în tratamentul ciumei; pîn'acum, cel puțin pentru om, nu avem un ser destul de eficace.

În schimb însă vaccinațiunea, după metoda lui Haflkine, a dat rezultate mult mai bune ca tratament preventiv. Acest tratament, injecțiunii de cultură de ciumă sterilizate, trebuie aplicat personalului medical și infirmierilor ce vor avea de îngrijit bolnavii de ciumă. Persónele, cari au fost deja în contact cu ciumași, vaccinațiunea preventivă le va fi de mai puțin folos, pentru că imunitatea nu se stabilește de cît la 7—8 zile după injecțiune și pîn'atunci boala are vreme să izbucnească la cei contaminați.

Ciuma pneumonică prin contagiositatea ei excesivă, reclamă măsuri speciale din partea personalului; bolnavii aceștia sunt puși în camere separate și personalul medical și îngrijitor trebuie, pe lângă măsurile obișnuite, să poarte pe față strîns legată de bonetă și la gît, o pînză subțire, cu țesătură foarte strînsă, îndoită și căzând în voe, ca să permită o respirațiune liberă și să oprească picăturile purtătoare de contagiu pe care le răspîndește bolnavul în jurul său.

Să sperăm că nu vom ajunge pînă acolo, că, prin măsurile ce se vor lua, invasiunea ciumei va fi împiedicată și ne vom alege numai cu frica, și cu avantajul de a fi îmbunătățit icl colo cîteva condițiuni igienice rele.

DR. MANICATIDE

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

Asupra scrierii d-lui C. V. Busdugan: „Du mariage des roumains à l'étranger et des étrangers en Roumanie. Etude de législation comparée“.

D-l Busdugan a publicat acuma două luni o monografie, asupra căsătoriei în dreptul internațional privat («Mariage des roumains à l'étranger et des étrangers en Roumanie») scrisă în limba franceză și precedată de o prefață de d-l Dim. Alexandrescu.

D-l Busdugan nu este cel d'întîiu venit,—nu vorbim de poziția d-sale de președinte al tribunalului de Bacău, ci de poziția d-sale în dreptul internațional privat românesc, dacă putem să ne exprimăm ast-fel. În adevăr l'am întîlnit pentru prima oară în afacerea preotului Ernest Herdeu, unde d-lui face opinie separată (*DREPTUL 1895 No. 39*); tot în același an în afacerea Petru Nastasiu cu Vențel Singer, unde redactează considerentele tribunalului (*DREPTUL 1895, No. 55*) este autorul unei monografii «Despre formele exterioare ale căsătoriei» publicate în 1895; a scris în *DREPTUL* o serie de articole asupra istoricului dreptului internațional privat și în fine a publicat chiar acuma un studiu asupra «formei testamentelor în dreptul internațional privat» în *Revista de Drept și Sociologie No. 5. 6 și 8* din anul curent.

Toate acestea pentru a spune că cunoaștem pe d-l Busdugan ca autor de drept internațional privat și că nu așteptam de cît ocazia pentru a vorbi de dînsul. Astă zi ocazia se prezintă într'un mod foarte avantajos, atît pentru autor cît și pentru noi. Pentru autor, căci lucrarea de față este cea mai voluminoasă; cuprinde într'însa cele-lalte monografii despre formele exterioare ale căsătoriei și este de sigur cea care ia autorul î dă mai multă importanță, de oare-ce a publicat-o în franțuzește în «Journal de droit International privé» 1899—1900, prezentînd-o ast-fel unui public cu totul special.

Înainte însă de-a ajunge la studiul d-lui Busdugan, să spunem cîte-va cuvinte de prefața d-lui Alexandrescu.

În prefața d-sale, d-l Alexandrescu ne vorbește de deosebirile între codul nostru civil și codul Napoleon, după ce reamintește legislația care la noi a precedat codului civil. Aceste lucruri sunt de sigur foarte interesante, dar mult mai inte-

resant, ar fi fost pentru noi, ca d-l Alexandrescu să ne spue ceva despre lucrarea care o prezintă publicului. Pare la un moment dat (pg. XXVII) că ar voi să ne spue ceva, căci citim: «Mais nous sommes loin du livre de M. C. N. Busdugan, que nous voulions analyser», dar în loc să examineze lucrarea, ne spune că d-l Busdugan e unul din magistrații noștri cei mai distinși, se aruncă apoi în controversa art. 22 din Constituție și sfîrșește prin a ne declara: «Mais nous essayons en vain de recommander cet ouvrage qui se recommande assez par lui même. Chacun voudra le lire et y trouvera du nouveau», (pg. XXXI).

Regretăm că d-l Alexandrescu nu a încercat, nu să ne recomande lucrarea, ci să o analizeze cît de pe scurt, și aceasta, nu din punct de vedere al dreptului civil român, ci din punct de vedere internațional; o regretăm căci fiind date erudiția și experiența d-lui Alexandrescu, am fi putut învăța lucruri interesante.

De alt-fel nu trebuie să ne mirăm de o prefață în care se vorbește de toate, în afară de lucrarea prezentată publicului, căci d-l Alexandrescu, în cea-ce privește prefațele, are o opinie proprie. În adevăr voind să scuzeze față de cetitor lungimea prefaței, d-l Alexandrescu spune: «Moi qui n'en lis jamais! — ni vous non plus je crois» (pg. XXXII).

Să ajungem la d-l Busdugan.

Încă înainte să citim lucrarea, titlul ei ne-a lăsat foarte nedumerit.

În adevăr lucrarea e intitulată: «Du mariage des roumains à l'étranger et des étrangers en Roumanie» și imediat după acest titlu mare, urmează unul mai mic scris «Etude de législation comparée».

Mărturisim că nu înțelegem prea bine ce o fi însămnînd titlul acesta din urmă, imediat după cel dintîiu. Are el menirea de a explica pe cel d'întîiu după cum are aparența? Nu se poate, de oare-ce căsătoria românilor în străinătate sau a străinilor în România, nu e un studiu de legislație comparată, ci de drept internațional privat; această căsătorie presupunînd un conflict de legislații, iar nu o comparațiune a legislațiilor între dînsule.

Pe de altă parte conflictul între legislații presupunînd deosebirile între aceste legislații cunoscută, din două lucruri, unul: să d-nul Bus-

dugan trebuia să se mulțumească cu primul titlu «Mariage des roumains a l'étranger... etc.» care spune totul, anume că este vorba de un studiu de drept internațional privat, cu detaliile necesare de legislația comparată; sau dacă ținea numai de cât la două titluri, atunci trebuia să completeze pe cel de al doilea și să spuie «Etude de droit international privé et de législation comparée» lucru care nu era util.

Repetăm: așa cum sunt așezate titlurile, nu au absolut nici un sens, căci cel de al doilea are pretenția de a explica pe cel dintîi, cea ce este o eroare.

Făcînd abstracție de această inadvertență, pentru noi totuși foarte semnificativă, încă eram nedumerit (vorbesc înainte de a fi citit lucrarea) și iată pentru ce: materia care a atras mai mult atenția autorilor de drept internațional privat, e incontestabil, căsătoria, așa că chiar în tratate generale, în cursuri, se intră asupra acestei chestiuni, în cele mai mici detalii. Prin urmare ne întrebăm noi că, ce mai rămîne de spus asupra acestui subiect? Căsătoria în dreptul internațional privat, mai poate ea face obiectul unei monografii? Căsătoria fiind studiată chiar în tratate generale de drept internațional privat, pînă în cele mai mici detalii, ce mai rămîne ca lucru personal, autorului monografiei?

Dacă consultăm bibliografia dreptului internațional privat, vedem că tezele asupra căsătoriei în dreptul intern. privat, sunt rare și mai cu seamă vechi. Așa cea mai cunoscută este a d-lui Pic tocmai de la 1885 și 15 ani compează în dreptul intern. privat. Este adevărat că am mai văzut două teze, una din 1891 și alta din 1893, dar absolut necunoscute. (V. Bibliografia din vol. III. a lui Weiss și din Vincent & Pénaud); este iarăși adevărat că chestiunea a fost tratată în cîte-va articole de revistă și încă de autori mari, dar pe scurt, foarte pe scurt.

Acestea erau obiecțiunile care ni le făceam înainte de a fi cetit cartea d-lui Busdugan și, de și citisem în Curierul Judiciar din 23 Martie 1900 pe d-l Alexandrescu care o califică de operă clasică «(pg. 193 nota 2)» deși 'mî spuneam că obiecțiunile făcute mai sus nu au de cât o valoare relativă, căci se poate ca subiectul cel mai clasic să fie abordat cu idei originale, totuși mărturisesc că eram prevenit contra cărței d-lui Busdugan.

Să intrăm acum în materie.

După cum o indică titlul chiar, autorul împarte materia în două mari părți: a) căsătoria românilor în străinătate b) căsătoria străinilor în România. Această metodă are avantajul de a introduce mai multă ordine în idei, are însă inconvenientul de a ne face să repetăm de două ori aceleași lucruri — e metoada d-lui Weiss. Partea cea mai interesantă atît pentru noi, cît și pentru publicul francez, este partea a doua, căci numai în această parte autorul poate să ne spuie ceva nou. D-nu Busdugan crede alt-fel, de ôre-ce partea 1-a cuprinde 204 pagini pe cînd a doua numai 63.

Partea 1-a. Căsătoria românilor în străinătate. În această parte autorul examinează succesiv: a) condițiunile intrinseci sau de capacitate ale căsătoriei, b). formele exterioare ale căsătoriei, c). efectele căsătoriei. Este ordinea urmată de d-nu Weiss pentru care d-nu Busdugan are cea mai mare stimă, și de sigur metoda cea mai bună.

A) *Condițiunile de capacitate.* În cea ce privește condițiunile de capacitate, autorul ne spune că atît din art. 2, § 2 C. c. r., cît și din art. 152 C. c. rezultă că romînii cari se căsătoresc în străinătate trebuie să fi observat condițiunile impuse de legea noastră — lucru perfect de just și necontestat de nimeni; de aceea autorul începe prin a ne spune, deosebiri între codul nostru și Codul Napoleon, și resumează condițiunile impuse de legea noastră.

Ar fi trebuit ca după acesta, să ne spuie principalele deosebiri între legea noastră și cîte-va din legile străine, pentru ca să sfîrșim odată cu legislația comparată, care din punct de vedere științific nu are nici o valoare; este vorba de legislația comparată, luată pur și simplu din Weiss sau ori-ce altă traducțiune a codicelor străine ca Meulenaire, Levé, Prudhomme, etc. etc. Pentru ca legislația comparată să aibă ore-și care interes, ar trebui ca autorul să nu se mulțumească cu traducerea textelor străine, ci să intre în detalii și să ne dea interpretarea acestor texte de către Jurisprudența străină, lucrul care ar eși cu totul din cadrul unui studiu de drept internațional privat.

D-nu Busdugan ne dispensează pentru moment, de legislația comparată și trece la nulitățile căsătoriei în dreptul românesc, cu care ajungem pînă la pagina 27. Care e valoarea acestor

27 pagini? Putem afirma, lără a supăra pe autor, că aceste 27 pagini care nu fac decît să espună condițiunile și nulilitățile căsătoriei românești, nu aū alt merit de-cît de a prezinta chestiunea în tr'un mod complect. Nimic mai mult. (1)

După aceste lucruri, d-nu Buzdugan (N-o. 3 pg. 27) ne anunță că va examina chestiunea, din punctul de vedere al dreptului internațional privat. Asta însnemează lucrul următor: presupunînd o căsătorie română în străinătate, ne am pus din punctul de vedere al autorităților noastre și am văzut că atît din art 2§2, cît și din art. 152. C. c. r. rezultă că condițiunile ei întrinseci trebuiesc guvernate de legea noastră. Să ne punem acuma din punctul de vedere al diferitelor legi străine și să vedem care e legea care va governa această căsătorie.

Dacă ne punem din punctul de vedere al dreptului internațional privat pozitiv, legislațiile moderne pot fi împărțite în 3 mari grupuri: a) unele care ca a noastră supun capacitatea persoanelor legii lor naționale b) altele cari supun această capacitate legii domiciliului c) și în fine cele din urmă cari supun aceste capacități legii locului celebrațiunei.

Aceste lucruri cunoscute vrea să ni le spue d-nu Buzdugan, dar cum are nevoie de pagini multe, ni le spue cu multe detalii. Ast-fel începe cu Anglia unde toată lumea știe, că legea personală este legea domiciliului, și ne expune, după *Dacey & Stoquart*, 3 afaceri în care tribunalele engleze aū declarat nule căsătoriile contractate, fără a se ține seamă de legea domiciliului; trece apoi în

(1) În drum o mică confuziune: în aceste 27 pg. autorul vorbește de condițiunile pe care trebuie să le îndeplinească românii care se căsătoresc în străinătate; autorul se pune din punctul de vedere al tribunalelor românești; vorbind despre dispensa necesară cite-odată, D-nu Buzdugan spune că românii cari se căsătoresc în străinătate și aū nevoie de dispensă, trebuie să obție tot de la șefii statului nostru iar nu de la șefii statului unde se celebrează căsătoria și critică imprumutînd argumentele D-lor Laurent și Alberic Rolin, pe cari îi citează, două ordonanțe franceze din 1824 și 1832. Ce caută aici cele două ordonanțe? D-nu Buzdugan se pune din punctul de vedere al tribun. românești, și ne spue cari sunt condițiunile pe care căsătoria românească trebuie să le fi îndeplinit, pe cînd ordonanțele citate, se pun din punctul de vedere al autorităților locului unde căsătoria se celebrează și prin urmare trebuia să legăsim mai tirziu, cînd vom aprecia căsătoria românilor din punctul de vedere al autorităților locului unde se celebrează.

Germania, Austria, unde aceleași principii sunt consacrate.

Ajunge la al doilea grup de legislații, acelea cari supun capacitatea necesară pentru a se căsători, legii locului celebrațiunei. St. Unite, Argentina, Brazilia și citează pe Dudley-Field, probabil după d-nu Alberic Rolin (t. 2, p. 43) de și nu o spue. Sfirșește printr'al 3-lea grup de legislații, cele mai numeroase azi, cari aū consacrat principiul naționalității, adică supun. capacitatea persoanelor, legilor lor naționale.

D-nu Buzdugan trebuia să ne anunțe un lucru: aceste trei grupuri de legislațiuni nu trebuiesc puse pe același plan, căci principiile consacrate de dînsele, sunt diametralmente opuse. În adevăr, legislațiile care supun capacitatea legii naționale a străinului și legislațiile cari supun această capacitate legii domiciliului, consacră acelaș principiu sub două forme—principiul personalității legilor saū al statului personal; din contra legislațiile care supun capacitatea legii locului celebrațiunii, consacră principiul diametralmente opus, al teritorialității stricte și absolute a legilor. Între cele dintiū două grupuri este mai mult de-cît o asemănare, este evoluția aceluiași principiu modern; cel din urmă grup a rămas la ideile care domneaū acuma 800 anī. Se poate ca d-nul Buzdugan să nu fi făcut această confuzie de-cît în formă, totuși ea există.

Odată aceste 3 grupuri de legislații cunoscute, rămâne să prevedem conflictele între dînsele. Trei feluri de conflicte sunt posibile, dacă ne punem din punct de vedere al legii noastre: a) între legea noastră, care a consacrat principiul naționalității, și o legislație care a consacrat principiul domiciliului; d. ex. cea engleză; b) între legea noastră și o legislație care a consacrat principiul teritorialității d. ex. Brasilia; c) în fine între legea noastră și o legislație care a consacrat același principiu al naționalității.

În cele două prime casuri, conflictul nu se poate rezolva. Dacă presupunem doi români domiciliați în Anglia și care se căsătoresc acolo, saū dacă presupunem aceiași români căsătorindu se în Argentina saū Brasilia, acești români deși art. 2, § 2 și 152 C. civ. îi supun legilor noastre, nu se vor putea totuși căsători în Anglia decît numai atunci, cînd ei vor satisface condițiilor impuse de legea Engleză; în Brasilia numai atunci, cînd legea braziliană o va permite. Conflictul e re-

gretabil, foarte regretabil, căci căsătoria va fi atacată la noi în țară și poate anulată, dar cel puțin e de o rară simplitate.

Din contra, în cazul unui conflict între legea noastră și o legislație străină, care a consacrat ca și noi principiul naționalității, de și ar părea că chestiunea trebuie să fie simplă, e din contră foarte complicată și se știe pentru ce. Avem în adevăr în dreptul intern privat, o excepțiune, care odată admisă scapă ori-cărui control,—e ordinea publică internațională, sau absolută, sau generală, etc.; și atunci, în cazul unei căsătorii românești în Franța, deși atît după legea noastră cît și după legea francesă, condițiunile de capacitate cad sub legea românească, totuși grație intervenției ordinei publice internaționale vor fi condițiunii care în loc să fie guvernate de legea personală a viitorilor soți, vor fi guvernate de legea locală. Toată dificultatea, este de a ști, cari sunt condițiunile cari cad conform regulii, sub aplicarea legii românești și cari sunt din contra acelea cari cad sub aplicarea legii locale — (bine înțeles, ne punem din punctul de vedere al tribunalelor locale, căci din punctul de vedere al tribunalelor noastre, numai legea română trebuie să se aplice)—; trebuie deci luată fie care condițiune și căutat, dacă punîndu-ne din punct de vedere al tribunalelor străine, ea va cădea sub legea națională sau locală.

Așa trebuia să procedeze d-l Busdugan, dar d-nealui perde ocazia de a fi clar și încurcă toată această parte.

Ast-fel după ce ne spune că în țările unde căsătoria e guvernată de legea domiciliului, sau de legea locului celebrațiunii, dispozițiile art. nostru 2, § 2 și 152 vor fi respinse, iar românii nu se vor putea căsători decît atunci, cînd vor îndeplini condițiunile impuse de legea domiciliului sau legea locului celebrațiunii: după ce observă că această situație e regretabilă și citează conferința de la Haga din 1894; autorul își propune să examineze cari sunt condițiunile de capacitate impuse de legea noastră, cari vor fi respinse de ordinea publică internațională a diferitelor țări. Dar în loc să prevadă conflictul numai între legea noastră și legislațiile cari au consacrat același principiu, d-nealui prevede încă odată conflictul între legea noastră și legislațiile Anglo-Americane.

Să luăm vîrsta: d-l Buzdugan ne spune că

vîrsta variînd cu clima și cu rasa, toată lumea e de acord în Europa pentru a o supune legei naționale a străinului, și citează pentru aceasta pe d-nii Weiss și Alberic Rolin (1) și pe urmă ne spune că această soluție nu va suferi dificultăți, decît în țările unde legea care guvernă fondul căsătoriei este aceea a domiciliului, sau a locului unde s'a celebrat. Foarte just, dar absolut inutil, de oare-ce rezultă pînă la evidență din sistemul opus de drept internațional privat, consacrat de legislațiile austriace, Anglo-Americană, etc. etc.

Procedînd ast-fel autorul, ajunge la două rezultate: a) încurcă materia și b) probează că nu și-a dat bine seama de excepția ordinei publice internaționale.

Maî întîi că în toată lucrarea d-sale evită să se explice asupra ordinei publice, în dreptul internațional privat; la No. 6, pag. 46, ne spune că o căsătorie românească poate să nu se poată contracta în străinătate din cauza unor împedcări prevăzute de legea locală singură: «Ces empêchements peuvent être basés sur des considérations morales ou sur des motifs d'ordre public et comme tels opposables au regime de la loi personnelle des futurs époux». Ne spune că chestiunea e delicată, că morala și dreptul public legitimează această excepție, dar atîta tot. Este absolut insuficient. Ordinea publică este o chestiune prea importantă în dreptul internațional privat, pentru ca acela care scrie în această materie să nu fie obligat să se explice măcar în treacăt asupra ei. Din două lucruri unul, sau d-l Buzdugan se adresează publicului în general, și atunci trebuie să se explice asupra acestei ordine publice; sau se adresează unui public special și atunci încă e incomplet, de oare-ce cuvîntul de *ordine publică* singur, nu are înțelesul care-l presupune d-nealui și trebuia complectat prin cuvintele: internațională, sau generală, sau absolută.

Pe urmă, atunci cînd autorul își propune să caute, cari sunt condițiunile de capacitate în materia căsătoriei, cari vor fi respinse de ordinea publică internațională a diferitelor țări și prevede conflictul cu legislațiile anglo-americane, atunci sau nu și dă seamă de ordinea publică inter-

(1) Citația d-lui Alberic Rolin examinată de aproape, nu se potrivește decît pe jumătate. De alt-fel chestiunea examinată de d-l Alberic Rolin e alta, decît aceea pentru care îl citează d-l Buzdugan.

națională, său dă acestei noțiuni un înțeles particular. În adevăr în cazul unui conflict între legea noastră și legea engleză sau braziliană, aceste din urmă legislații se vor aplica în totdeauna și acestea în virtutea textelor de lege; pe cînd în cazul unui conflict între legea noastră și c. francez, acest din urmă nu se va aplica de cît în cazuri excepționale, nu în virtutea unui text clar, ci grație unei interpretări mai mult sau mai puțin arbitrară. Numai în acest din urmă caz, e vorba de ordinea publică internațională, în cele d'întîiîu cazuri conflictul de legislații e rezolvit de legiuitor chiar.

Să urmărim înaintea pe autor.

D-nu Buzdugan ia fie-care condiție impusă de legea noastră și se întreabă dacă ordinea publică în diferitele țări o va respinge sau nu. Să nu credeți că autorul se pune succesiv din punctul de vedere al tuturor legislațiilor europene, ci se mulțumește a se pune numai din punct de vedere al tribunalelor franceze, sau pentru a fi mai exact, al doctrinei franceze; așa că de și titlul lucrării e căsătoria românilor în străinătate, în realitate, nu se tratează de cît despre căsătoria românilor în Franța.

Autorul începe cu vîrsta și crede, reproducînd pe d-nii Weiss și Alberic Rolin, că românii se vor putea căsători pretutindeni la vîrsta de 18 și 15 ani, fără ca ordinea publică internațională a diferitelor țări să le poată impună altă vîrstă continuă cu intervenția familiei, asupra căreia rău face că insistă, de oare ce sunt lucruri foarte cunoscute și ajunge în fine la împediciile care rezultă din înrudire și alianță.

Aici începe prin a ne da 7 pagini din legislația comparată (pg. 60 — 67). Pentru ce? căci pînă acum ne dispensase de legislație comparată. Are autorul intenția să aprofundeze chestiunea, și prin urmare are nevoie de detalii? Nu, căci ca de obicei se mulțumește să reproducă pe Weiss și crede că toate aceste împedici, ca și sub aplicarea legii teritoriale. De alt-fel chestiunea nu are nici un interes practic, de oare ce aceste împedici sunt așa de întinse la noi, că nu credem să fie legislații unde sunt mai întinse; deci, chestiunea ordinei publice internaționale nu se pune. Vom regăsi această chestiune în partea a doua și vom insista asupra ei. Autorul sfîrșește spunîndu-ne, că sunt împedici la căsătorie, edictate de legislațiile străine, care nu există în

legea noastră, ne servesc pentru a ne convinge de acest adevăr 6 pagini de legislație comparată (pg. 70—76) luate din Weiss în mare parte, și crede că în virtutea ordinei publice internaționale, pe care nicăeri nu o definește, toate aceste împedici, edictate de legea locului unde se celebrază căsătoria, vor fi aplicate și românilor.

Pînă acuma, spune autorul, am presupus că viitorii soți sunt romîni: «Que faudra-t il décider si l'un des futurs est roumain et l'autre est étranger?»

D-l Busdugan nu răspunde, după Weiss, pe care îl citează (p. 80) că amîndouă legile trebuiesc observate, adică nu va fi valabilă căsătoria de cît atunci, cînd amîndouă legile, a femeii și a bărbatului, au fost observate. Răspunsul e sumar pentru o monografie asupra căsătoriei, materia clasică, unde toate chestiunile trebuiesc studiate cu detalii. Autorul citează în nota 1, pg. 81, pe autorii germani care nu admit această părere, dar numai în treacăt și fiind că erau citați de d-l Weiss, însă nu expune părerea acestor jurisconșulți, nici nu se întreabă dacă ea nu merită mai mult credit. Să presupunem un proiect de căsătorie între doi veri primari, bărbatul fiind francez iar femeia romîncă, nu se vede de loc pentru ce opinia cea bună ar fi cea a jurisconșulților francezi care obligă pe femeie să se naturalizeze întîiîu franceză și pe urmă să se căsătorească, iar nu a jurisconșulților germani care găsesc că e mult mai simplu să permitem căsătoria, ținînd seamă numai de legea bărbatului, căsătoria dînd femeii într'un mod forțat naționalitatea bărbatului și de a o supune acestei legi.

Noi nu cerem ca d-l Busdugan să se pronunțe pentru opinia jurisconșulților germani, dar îi cerem să ne-o expuie, să îi pună în evidență avantajele ei practice și apoi să încerce a o refuta; alt-fel care e scopul unei monografii?

Dar să admitem că opinia Jurisconșulților francezi e cea bună, totul nu s'a sfîrșit, și autorul trebuia să se întrebe cum cadrează această opinie cu sistemul de drept internațional admis de d-sa, lucru care l'ar fi condus să ne spuie, care e acest sistem al d-sale. Dacă d-lui nu vede necesitatea de a avea un sistem de drept internațional, să ne fi spus măcar cum soluția de mai sus cadrează cu diferitele sisteme cunoscute.

Dar să lăsăm teoria și să venim la practică, sau mai bine zis la dreptul pozitiv: d-nu Bus-

dugan era dator să ne spuie cum se potrivește soluția d-sale, cu art. 2 § 2 C. c. r. Presupunem o căsătorie în Franța a unui român cu o franceză. Chestiunea e dublă, căci care e legea care guvernă această căsătorie pentru tribunalele noastre românești, și care pentru tribunalele franceze? D-nu Busdugan răspunde după d-nu Weiss, că amîndouă legile se aplică și că căsătoria nu se va putea celebra de cît atunci, cînd va fi posibilă pentru amîndouă legislațiile. Foarte bine, dar cum se justifică această soluție în tăcerea codului, articolul 2, § 2, neprevăzînd de cît conflictul între legea personală și teritorială, iar nu între două legi personale?

Autorul sfîrșește această primă parte a lucrării sale ca și d-nu Weiss, întrebîndu-se cum olițorul stărei civile, care nu cunoaște dispozițiile legii românești, va ști dacă românii sunt capabili, după legea lor, de a se căsători. Aceste 4 pagini sunt cu totul reproduse din Weiss.

Care este valoarea acestei prime părți (85 pagini)?

Din aceste 85 pg., aproape jumătate tratează, chestiunea în dreptul nostru pozitiv și în legislație comparată și ne plăcea să credem, că autorul nu are nici o pretenție pentru dînsule. A reproduce textele codului nostru civil și a expune pe scurt interpretarea jurisprudenței noastre, precum și a lua din Weiss sau ori ce altă traducție, legislația comparată, nu a trecut niciodată ca o muncă de calitate superioară.

În ceea ce privește conflictele de legislații, d-nul Busdugan, nu face nimic, dar absolut nimic mai mult, decît, a reproduce opiniunea d-lui Weiss de la început pînă la sfîrșit, fără, cea ce este mai grav, să'și dea osteneală să combată argumentele date contra acestor soluții.

Să luăm un exemplu: o chestiune foarte importantă din punct de vedere teoretic este cea a împedărilor la căsătorie, care rezultă din înrudire și alianță. Presupunem o țară unde aceste împedări sunt mai întinse ca la noi și ne întrebăm dacă doi veri al doilea, românii se pot căsători în acea țară (unde această căsătorie e prohibită)? D-nu Busdugan răspunde după d-nu Weiss, că nu, de oare ce această căsătorie e opusă pentru considerațiunii «d'ordre public, moral ou religieux» (p. 70).

Vom discuta în partea II-a această soluție, dar să presupunem pentru moment că e bună, în orî

ce caz, d-nu Busdugan e liber s'o susție, dar e absolut nevoit să facă cel puțin un lucru — să o apere contra obiecțiunilor aduse de acei autori cari nu o admit. Ast-fel, una din cele mai bune monografii asupra căsătoriei în dreptul intern privat este, cea a d-lui Pic, pe care autorul trebuie s'o cunoască; d-nu Pic nu admite soluția d-lui Weiss și are argumentele sale pentru aceasta.

Se poate ca d-nu Busdugan să nu cunoască pe d-nu Pic, deși mi se pare că-l citează undeva, dar cunoaște de sigur pe d-nu Alberic Rolin pe care îl citează des. Acest din urmă autor ca și cel dintîiu nu admite soluția d-lui Weiss, dar pentru alte motive; trebuia deci ca d-nu Busdugan să încerce să le combată. În fine, Institutul de drept intern privat, de care d-nu Busdugan face mare caz, nu a admis soluția d-lui Weiss, tocmai în sesiunea de la Haga 1894, citată de d-nu Busdugan.

Repetăm: autorul e liber să se pronunțe pentru soluția d-lui Weiss, dar trebuie să ne spuie că mai sunt și altele; trebuia să încerce măcar să relute opinia contrarie. D-nu Busdugan a adoptat un mijloc foarte original de a refuta opiniile contrarii: nu pomeneste de dînsule ca și cînd nu ar exista.

Nu insist asupra ordinii publice, de oare ce vom reveni asupra ei, am vrut numai să arăt procedurile științifice ale d-lui Busdugan.

În afară că este destul de încurcată, această primă parte nu este nici completă; ast-fel nicăeri autorul nu ne spune care e sistemul de drept internațional privat, căreia d-lui îi cere rezolvirea conflictelor de legi. Are aerul că se pune din punct de vedere al dreptului pozitiv român, dar atunci trebuia să ne spuie măcar în treacăt ceva, despre sistemul consacrat de legiuitorul nostru. Nicăeri nu se explică asupra ordinii publice internaționale și termenii întrebunțați pentru a da ideea, sunt defectuoși. În fine, dacă prevede conflictul între două statute personale, acele al bărbatului și al femeii, nu vorbește de un alt conflict tot între două statute personale, statutul copilului și al părinților.

Presupunem un viitor soț, care nu are aceeași naționalitate ca părinții săi; una din legi, cea a părinților, cere consimțimîntul lor, ca-l'altă lege a copilului, nu cere această intervenție. Copilul are nevoie de consimțimîntul familiei, pentru a se

putea căsători? Aici e chestiunea. D-nu Busdugan nici nu pomenește de dînsa.

B) *Formele exterioare ale căsătoriei românilor în străinătate.* Formele exterioare ale căsătoriei fără a varia la infinit cu fie-care legislație, nu sunt aceleași pretutindeni. La noi, în Franța, Belgia, etc., căsătoria trebuie contractată înaintea ofițerului stărei civile; în Rusia, Serbia, etc. înaintea preotului; în America, Scoția, etc., căsătoria nu are nevoie de nici-o solemnitate. Doi români se pot căsători în Rusia dinaintea preotului său în America prin simplu consimțământ? Aceasta e chestiunea pe care autorul își propune să o studieze; dar cum această chestiune nu are nevoie de nici un studiu, de oare-ce e prevăzută într'un mod clar de 3 articole din Codul nostru civil; chestiunea care trebuie s'o studieze autorul, este cu totul alta, anume regula locus regit actum, este ea obligatorie sau facultativă? Cu alte cuvinte românii cari se căsătoresc în străinătate, sunt ei obligați să urmeze formele impuse de legea locală, sau din contra pot să aleagă între aceste forme și formele impuse de legea lor națională (presupunînd lucru posibil în fapt)?

Chestiunea prezintă două fețe, care nu trebuiesc confundate: a) regula locus regit actum este ea facultativă pentru tribunalele românești, adică o căsătorie a doi români celebrată în străinătate cu formele legii noastre, va fi ea valabilă la noi în țară? b) această regulă este ea facultativă chiar pentru tribunalele locului unde căsătoria s'a celebrat, adică o căsătorie celebrată în Rusia cu formele impuse de legea noastră, va fi ea valabilă chiar pentru autoritățile rusești?

Dacă ne pronunțăm pentru caracterul obligatoriu al acestei regule, totul s'a sfîrșit; dacă din contră ne pronunțăm pentru caracterul ei facultativ, nasce o a doua chestiune. Admițînd că românii cari fac un contract în străinătate, pot în regulă generală, alege între formele legii locale și formele legii lor naționale, nu sunt cazuri excepționale cînd nu au această facultate, adică cînd sunt obligați să urmeze formele locale și căsătoria nu intră în acest caz?

Cît e vorba de această din urmă chestiune, ea nici nu este prevăzută de d-nu Busdugan. Autorul nu se ocupă de cît de prima chestiune.

Înainte de a discuta soluțiunile autorului, să vedem întîi metoda pe care o urmează. D-nu Busdugan începe prin a ne spune că în codul

nostru civil, regula locus regit actum are un caracter obligatoriu, iar nu facultativ, opinio pe care o bascăză numai pe termenii imperativi ai art. 2, § 3, C. c.; ne primblă pe urmă prin toate legislațiunile pentru a ne arăta formele la care e supusă căsătoria și care în definitiv se reduc la trei. Credem că ar fi făcut bine să se dispenseze de această legislație comparată, care nu cuprinde mai puțin de 30 pagini, și care e reprodușă fără aproape nici o modificare din Weiss, pe care autorul îl citează într'una și la care trimite pentru detalii.

Un român care publică într'o revistă franceză, lucruri luate dintr'un autor francez, pe care aceasta nu ar fi îndrăznit nici-odată să le publice în acea revistă, ne fiind la locul lor!

Ne închipuim ușor efectul produs asupra publicului francez.

Autorul se întrebă pe urmă, dacă regula, «locus regit actum» are caracterul obligatoriu în toate legislațiile moderne și se pronunță afirmativ.

Să examinăm cele două soluții ale autorului: a) punîndu-se din punct de vedere al tribunalelor românești, românii cari se căsătoresc în străinătate trebuie să urmeze formele locale iar nu ale legii noastre, b) aceeași soluție, dacă ne punem din punct de vedere al autorităților locale.

I. Românii cari s'ar căsători în străinătate cu formele impuse de legea noastră, fac un act nul chiar pentru tribunalele noastre. (pg. 86 și 87).

Regula, locus regit actum e consacrată de codul nostru în 4 rînduri; odată într'un mod general în art. 2, § 3; altă dată în ceea-ce privește actele stării civile, art. 34; altă dată în materia căsătoriei, art. 152 și, în fine în materia testamentelor, art. 885. Trebuiește observat că legiuitorul nostru ca și cel francez, se pune tot d'auna în ipoteza unui act făcut de un român în străinătate, dar nu în ipoteza unui act făcut de un străin în țară la noi.

Soluția admisă de d-l Busdugan are cel puțin un defect: acela de a jigni bunul simț.

Cum se poate ca formele impuse românilor care se căsătoresc la noi în țară — adică 999 dintr'o mie, să fie considerate ca suficiente, iar atunci cînd românul se căsătorește în străinătate, nu? Trebuieesc motive puternice pentru ca să putem admite această inconsecvență. Ceva

mai mult, din punct de vedere rațional nu se vede de loc pentru ce, capacitatea necesară pentru a face un act căzînd sub aplicarea legii naționale, formele acestui act ar cădea sub legea locului unde se face? Și acest lucru este și mai adevărat pentru actele solemne, unde fondul și forma sunt în intimă legătură.

Prin urmare, din punct de vedere rațional, a-tit fondul cît și forma unui act ar cădea sub aplicarea legii naționale, iar regula, locus regit actum nici nu ar exista. Dar fiind dat că există, și încă de mult, care e motivul care o justifică? De la început chiar, creatorii ei, pe lângă argumentele de text trase din dreptul roman și care nu se potrivesc de loc, au văzut adevăratul fundament, utilitatea practică, imposibilitatea în care ne am găsi în străinătate de a face un act, cu formele impuse de legea personală.

Astăzi, după ce s'au încercat mai multe explicațiuni ale regulei, tot utilitatea practică a rămas fundamentul cel mai serios și e admis de majoritatea autorilor.

D-l Busdugan recunoaște după d-l Weiss, că utilitatea practică, este singurul motiv care justifică regula. Așa fiind, cum nu vede că atunci cînd decide că această regulă este obligatorie, comite o inconsecvență; căci dacă numai utilitatea practică poate explica regula locus regit actum, atunci trebuie să lăsăm pe fie-care stăpînu să decidă dacă interesul lui îi comandă să se supună formelor impuse de legea locală, sau celor impuse de legea lui națională.

Singurul argument al d-lui Busdugan, pentru a susține caracterul obligatoriu a regulei «locus regit actum», sunt termenii imperativi ai art. 152 C. c. Dar acest articol nu este altă-ceva, de cît traducerea exactă a art. 170. C. c. fr. care articol nu are darul de a fi convins pe toată lumea și mai puțin de cît pe toți pe d-nu Weiss, autorul preferat al d-lui Busdugan. Trebuia deci ca d-lui să fie mai puțin laconic și să ne dea alte motive de cît acelea trase din termenii art. 152.

Avem însă contra soluției d-lui Busdugan, un argument absolut irefutabil.

Art. 48. C. c. fr. spune că ori ce act al stărei civile primit în străinătate de agenții diplomatice sau de consuli, conform legii franceze, va fi valabil în Franța; acest principiu nu există în codul nostru, dar a fost consacrat de legea de

la 1873 pentru organizarea Ministerului Afacerilor străine și de legea de reorganizare a aceleiași Minister, din 1894.

D-nu Busdugan ne spune aceste lucruri în No. 13, p. 129. Dar atuncea cum nu vede că se contradice? Cum nu vede că dacă Românii se pot căsători în Rusia, fie înainte preotului, conform art. 152 C. c., fie înainte consulului românesc, conform legii de organizare și reorganizare a Ministerului Afacerilor străine; atunci regula, locus regit actum, cel puțin pentru tribunalele noastre, nu este obligatorie ci numai facultativă?

Ne întrebăm cu mirare la ce s'a gîndit autorul cînd a scris aceste lucruri absolut contradictorii, la 30 pagini de interval.

Concluzia noastră este că dacă ne punem din punctul de vedere al tribunalelor românești regula, «locus regit actum» este facultativă, nu obligatorie; iar d-nu Busdugan cînd susține contrariul, nu numai că greșesc, dar nu dă nici un motiv serios în favoarea opiniei sale și, ceea ce este mai grav, se contradice în modul cel mai formal.

II. A doua soluție a d-lui Busdugan poate fi formulată ast fel: regula «locus regit actum» este obligatorie, dacă ne punem din punct de vedere al tribunalelor locului unde s'a celebrat căsătoria.

D-nu Busdugan începe prin a constata că aproape toate legislațiile moderne, au consacrat regula «locus regit actum» lucru care nu e dubios; pe urmă crede că în toate aceste legislații regula are un caracter obligatoriu.

Este adevărat că este un curent în doctrină spre caracterul obligatoriu al acestei regule; chestiunea este de a ști dacă în starea actuală a dreptului pozitiv, regula «locus regit actum» este obligatorie sau facultativă.

D-l Busdugan pretinde că toate legislațiile moderne au consacrat caracterul obligatoriu al acestei regule. E un lucru care nu'l știm și care chiar nu ni se pare exact.

Știm din contră că Codul italian în art. 9 a consacrat regula cu caracterul ei facultativ; știm iarăși, că cite-va din legislații, d. ex., cea belgiană, spaniolă, nu au făcut decît să urmeze codul Napoleon și prin urmare nu sunt mai explicite. Legea de introducere la noul cod german, admite în principiu caracterul facultativ al regulei, face însă excepție pentru căsătorie și de-

cide ca o căsătorie contractată în Germania, trebuie să fie celebrată în formele locale.

În țările unde, ca în Germania, legea spune clar că streinii nu se pot căsători decât cu formele locale, lucrurile se simplifică cu totul. Ce se întâmplă însă în țările unde, ca în Franța, Belgia, Spania etc., legea s'a mulțumit să consacre regula, fără a se pronunța asupra caracterului ei?

Întîiu trebuie să precizăm chestiunea. E vorba dacă doi români se pot căsători în Franța, Belgia, Spania, Rusia, etc. dinaintea consulului român, cu formele impuse de legea noastră, sau nu? Chestiunea se prezintă așa și numai așa. Nu poate fi vorba de o căsătorie celebrată de un ofițer al stărei civile franceze, cu formele legii românești, căci atunci căsătoria e nulă, dar pentru alt motiv, care nu are nimic de comun cu regula, «locus regit actum».

Autorii, care ca d-l Weiss, cred că această regulă este justificată numai de considerațiunile de utilitate practică, nu ezită un singur moment pentru a valida această căsătorie. Dar chiar cînd regula, «locus regit actum» s'ar explica prin alte considerațiuni, încă credem noi, că ea este facultativă și prin urmare căsătoria e valabilă, și iată pentru ce: Principiul care dominează dreptul internațional privat este acela al reciprocității și însemnează că atunci cînd o țară reclamă o favoare pentru supușii ei, în străinătate a înțeles să acorde aceeași favoare străinilor pe teritoriul ei; or fiind dat, că cele mai multe dintre țări recunosc agenților lor diplomatici, calitatea de ofițeri ai stărei civile, grație principiului de reciprocitate, ele trebuie să recunoască agenților diplomatici străini, aceeași calitate pe teritoriul lor.

D-nul Busdugan crede, că o căsătorie celebrată de consulul nostru în Franța, va fi nulă pentru tribunalele franceze, pentru motivul că principiul exteritorialității, în virtutea căreia agenții diplomatici sunt considerați ca fiind pe teritoriul nostru, e fals. Toată lumea combată astăzi acest principiu, noi nici nu vrem să știm de dînsul: dacă agenții noștri diplomatici pot celebra într'un mod valabil, căsătoriile naționalelor lor în Franța, aceasta nu e din cauza principiului exteritorialității, ci a principiului reciprocității.

Același lucru a răspuns d-nul Renault, la Conferința de la Haga, d-lui Misir, același lucru răs-

punde d-nul Alberic Rolin, autor pe care d-nul Busdugan îl cunoaște de oare-ce îl citează cînd îi convine; acesta e soluția consacrată de conferința de la Haga, art. 5.

Așa fiind argumentul d-lui Busdugan, este ca în tot-d'eauna somar; D-sa afirmă cu un număr de autori un lucru, fără să-și închipue măcar că mai este și altă opinie.

Rămîne o dificultate: sunt țări care nu recunosc agenților lor diplomatici, calitatea de ofițer a stărei civile și prin urmare, principiul reciprocității nu poate fi invocat.

Noi credem că s'ar putea răspunde că o țară cînd primește un consul străin îl primește cu toate atribuțiunile pe care acesta le ține de la țara care o reprezintă și prin urmare nu se vede de loc pentru ce o țară, care nu are consuli săi care nu recunoaște consulilor săi calitatea de ofițer al stărei civile, ar refuza să recunoască pe teritoriul său, această calitate consulilor străini

c) *Efectele căsătoriei.* În această parte autorul și propune să studieze care sunt efectele pe care o căsătorie românească o va produce în diferitele țări, sau mai bine zis, care sunt efectele recunoscute de legea noastră care le va produce căsătoria românilor în străinătate.

Nu ne simțim curajul să urmărim pe autor în această parte a lucrării, care coprinde aproape 70 de pagini; numai expunerea diferitelor chestiuni, ne-ar ocupa cite-va pagini. Tot ce putem spune, e că aici ca în toată lucrarea, nu e nimic nou și nimic aprofundat. Autorul se mulțumește să împărtășească o opinie, de obicei aceea a d-lui Weiss și în această parte, să expue și pe celelalte.

Două lucruri însă de semnalat:

1. D-l Busdugan părăsește opinia jurisconsultilor francezi, pentru a urma pe Fiore, în chestiunea instrucției obligatorii. În cele mai multe țări, instrucția este obligatorie, sunt însă țări, unde încă nu este; presupunem un străin, a cărei lege nu cunoaște instrucția obligatorie, în Franța: acesta va fi el obligat să și dea copilul la școală conform legii franceze, 1882? Cu alte cuvinte legea de la 1882 este ea de ordine publică internațională? Toți jurisconsultii francezi cred că da, și lucru e prea ușor de susținut. D-l Busdugan, crede din contra, după Fiore, că legile care impun instrucția nu se adresează de cît naționaliilor.

Nu vom intra în această discuție de oare-ce nu prezintă nici un interes, în ori-ce caz autorul

putea să-și aleagă alte chestiuni, asupra căruia să facă opinie separată.

II. E vorba de obligația alimentară; membrii familiei supuși la aceste obligații, nu au aceeași naționalitate; care e legea care guvernează această obligație?

Chestiunea e discutată și sunt mai multe opinii în prezență. D nu Buzdugan ca să nu supere pe nici unul din partizanii celor 4 opinii, preferă să nu se pronunțe: En présence de cette diversité d'opinions il nous est difficile de nous arrêter à l'une d'elles. Nous ne trouvons pas des raisons plausibles à admettre d'une manière absolue plutôt la loi du créancier que celle du débiteur; et nous pensons également qu'on ne peut, pas appliquer purement la loi personnelle, sans accorder à la loi territoriale la moindre influence (pag. 169)

Acum înțelegem noi pentru ce autorul nu a expus asupra fie-cărei chestiuni, opiniile în prezență: i-a fost frică să nu se poată pronunța pentru una dintrînsele.

ALFRED N. JUVARA.

(Sfârșitul în No. viitor).

MIȘCAREA LITERARĂ ȘI ȘTIINȚIFICĂ

Coniferele și produsele lor de Aurel Scurtu.

Coniferele sînt în număr mare ca genuri și speciilor totuși pădurile lor sunt răspîndite pe toată suprafața globului și mai ales în emisfera boreală.

Și cine n'a auzit de pădurile de brad, de acele păduri impunătoare ca port, pline de vlagă ca aspect și pe care vizitatorul le vede în tot-d-auna îmbrăcate în culoarea verde și naturală... Cine nu să gîndește, mai ales în timpul verii, ca să se adăpostească o lună sau două sub umbra regiunilor de brazi. Oamenii plîpînzii cari vin să inspire luni întregi exalațiunile bine-făcătoare ale acestor conifere, exalațiunii care fac aerul din prejur mai plăcut și mai sănătos, cît de mult dătoresc acestor conifere, mai ales unde se găsec și instalațiunii speciale de aer comprimat precum sunt cele de la Reichenhall din Germania. Dar poezii, de cîte-ori nău cîntat verdeața foilor lor și cine n'a citit poeziile de flori de chiparos... Și cine nu știe de ce valoare se bucură bradul în ajunul Crăciunului—pomul de Crăciun pe care

copiii l' așteaptă odată pe an, ca pe cel mai mare bine făcător al lor... Și apoi pe la noi mai ales în părțile muntoase sînt atîtea tradiții legate de brad, în cît acesta e nelipsit de la sărbătorile lor mai ales la nunțile noilor însurăței, unde face straje la poarta mirelui, miresei și a nașilor.

D-l Aurel Scurtu după ce a descris caracterele științifice ale acestor conifere și situațiile lor ca poziție geografică, ne-a prezentat un număr de speciile de conifere, pe cari le-a procurat din plantațiunile horticulturii d-lui Farado de pe dealul Filaretului.—Mai mult importantă a fost descrițiunea produselor de conifere, produse medicinale și industriale, pe cari de asemenea ni le-a prezentat, arătînd cum o parte din acestea s'ar putea fabrica și la noi în țară.

Zona coniferelor la noi e constituită mai ales din cele două speciile principale, cari trăesc asociate constituind pădurile noastre de brazi și anume *Moliftul* (*abies excelsa*) și *bradul propriu zis* (*abies alba*); aceste două speciile după regiunea noastră sub alpină și ca altitudine variază între 800 — 1600 de metri. Domnul secretar general al Ministerului agriculturii a bine-voit a împrumuta noua hartă a pădurilor noastre, făcută de curînd și care servește ca un prețios indice secțiunii române de la expoziția din Paris în ceea-ce privește pădurile noastre. Acestea au o suprafață de 1,083,033 de hectare dintre cari:

păduri reșinoase (de brad și molift)	119,636 hectare
» de fag amestecate cu brad	210,239 »
» » speciilor amestecate	267,874 »
» » stejar	275,739 »
» » speciilor albe (plop și salcie)	38,630 »
» » salcîm	9,530 »

Cele 119,636 de hectare cu păduri reșinoase sunt ast-fel distribuite după județe:

1) Neamțu	67.369 hectare
2) Bacău	14.927 »
3) Muscel	9.778 »
4) Vîlcea	6.325 »
5) Buzău	6.254 »
6) Gorj	4.536 »
7) Dîmbovița	3.855 »
8) Putna	3.200 »
9) Suceava	1.960 »
10) Argeș	1.432 »

În explicarea zonei coniferelor din țara noastră se poate cine-va servi de *Conspectul florei României*, lucrare de mare valoare datorită d-lui Pro-

fesor Dr. D. Grecescu și premiată de Academia Română. După acest conspect se pot cunoaște toate speciile și varietățile de conifere ce cresc la noi în mod spontan, denumindu-ne și în ce anume localități vegetează. Dintre localitățile cele mai bogate sunt enumerate: Bucecii, Jepii, Caraimanul, Omul, Ceahlăul, Rarăul, apoi regiunile de la Bistrița, Cîmpu-Lung, Suceava, Gorj, Bacău și Argeș.

Trecând la însemnătatea produselor lor medicale și industriale ni se prezintă următoarea statistică :

	Valoarea Lei	1894	1895	1896	1897	1898
1) Reșine de brad	import :	1.891.648	1.435.740	1.522.448	1.675.040	1.857.951
	export :	2.580	16	232	10.590	8.847
2) Trunchiuri de brad	import :	394.470	297.200	1.296.480	106.903	37.220
	export :	316.200	255.100	151.690	1.783.240	1.013.900
3) Produse chimice din păcură de brad	import :	55.122	19.616	50.661	51.125	39.014
	export :	—	—	90	—	488

Din această importantă statistică se poate vedea cum noi importăm numai reșina de brad în valoare de peste 1.857.951 astăzi, căci statistica cu cifra aceasta ne-o dă anul 1898, când s'ar putea produce și la noi mai multă reșină de brad, dacă industria aceasta ar lua un avânt mai mare.

O îmbunătățire în ceea-ce privește exportul reșinei de brad vedem deja de 3 ani încoace, după cum ne arată statistica, că la 1897 s'a exportat în valoare de 10,590 lei și în 1898 8,847 lei. Mai interesant din punct de vedere al progresului țării noastre este exportul de trunchiuri de brad, care de 6 ani încoace a mers mereu crescând și de unde la 1894 exportul era de 316,200 mai mic de cât importul, la 1894 însă a atins cifra de 1,013,900 lei ca export și numai 37,220 ca import, de unde la 1896 exportul era de 1,296,480, ceea-ce constituie o stare cu totul îmbucurătoare pe terenul nostru economic și industrial. În ceea-ce privește produsele medicinale, o parte din acestea s'ar putea fabrica la noi precum esența de terebentină, care constituie un prim articol pentru industrie mai ales, și care ne dă mulți alți derivați chimici cu întrebuințare la medicină și industrie. Conferențiarul arată însemnătatea comerțului ce se face în Franța cu reșinele de brad și produsele coniferelor în general, din care se exportează după ultima statistică materii în valoare de peste 8½ milioane de franci. Făcând și o comparație între exportul și importul nostru e

demonstrat, din diferite alte statistici cum România se găsește pe calea reală a viitorului ei economic.

Industria și comerțul ce se dezvoltă în țară din ce în ce mai mult, ex. Berea, Alcoolul, Zahărul, Vopselăria și altele, sînt o dovadă mai mult că spiritul de explorare capătă și la noi teren mai mult de dezvoltare.

Curs de balistică exterioară de locotenentul Ștefan N. Burileanu. Această lucrare a locotenentului Burileanu merită o atențiune deosebită printre producțiunile științifice, nu numai ca expunere clară și metodică de tot ce interesează balistica exterioară, dar și ca cercetări originale.

Ea se împarte în 3 părți și o introducere.

Introducerea e un rezumat sumar al noțiunilor de matematică întrebuințate.

Partea I-a tratează despre rezistența aerului, arătîndu-se expresiunea analitică a rezistenței, influența ei asupra mișcării proiectilelor și modul cum se poate măsura experimental.

Partea II-a conține întreaga dezvoltare a problemului balistic : mișcarea proiectilelor în gol și în aer.

Partea perfectibilă a acestui problem este integrarea ecuațiunilor de mișcare, în care s'ar figurează rezistența aerului.

D-l Alembert calculează acest problem în cazul cînd rezistența aerului e de forma

$$a + bv^n$$

$$a + b \log v.$$

a, b coeficienți constanți, v viteza de mișcare și n un exponent dat.

Dar aceste legi nu reprezintă în de ajuns rezistența aerului, de cît în oare-carî limite ale vitezei.

Pentru cazul general s'au propus diferite metode la început, ținîndu-se socoteală de forma algebrică a rezistenței, apoi independente de acea formă.

În metoda de integrațiune a lui Didion și de St. Robert, locotenentul Burileanu prin fericele inspirațiuni, simplifică și dă formulelor, expresiuni lesne calculabile prin ajutorul tabelor balistice; — în fine în Partea III-a se tratează despre întrebuințarea tabelor de tragere, ochire și reperare.

În întreaga lucrare, autorul tratează diferitele

chestiuni cu multă metodă și claritate și arată după fie-care chestiune teoretică, utilitatea ei practică, rezolvind diferite exemple numerice.

În rezumat, balistica exterioară de locotenent Burileanu este o lucrare științifică militară de foarte mare interes, și cu ea se completează cât se poate de bine literatura specială a acestor cunoștințe.

MAIOR SC. PANAITESCU.

Începuturile ziaristiceii noastre, de Ilarie Chendi. — Ardelenii în anii din urmă dau puțină atenție istoriei, de și istoria lor cere încă o muncă îndelungată. Cu stingerea bătrînilor istorici și filologi a încetat și zelul adunării actelor și documentelor istorice, împrăștiate prin arhivele statului și prin cele particulare. Ast-fel vedem scriitorii maghiari descoperind documente de cea mai mare valoare pentru istoria românilor ardeleni, fără ca faptul acesta să îndemne pe scriitorii de peste munți să reînceapă firul cercetărilor istorice. De tot rar întîlnim cîte o monografie, dar și aceea provocată mai mult de scriitorii maghiari.

Ast-fel e și lucrarea d-lui Chendi, în care tratează începuturile, sau mai bine zis primele încercări ale ziaristiceii române. În monografia aceasta nu întîlnim documente noi; ni se arată mai mult cercetările publicistului maghiar Jakab Elek, cari cercetării d-l Chendi le întregeste și le explică.

Prima încercare de a înființa un jurnal român s'a făcut la anul 1789. Încercarea aceasta se datorește unei societăți din Sibiu, a cărei membrii voiau să scoată un jurnal cu următorul program:

«Națiunea, pe seama căreia se va porni acest ziar nu este la acel nivel cultural, ca întregă, să știe ceti. Decî ziarul este destinat mai ales pentru preoții, cari vor avea să comunice conținutul cu poporul în *fe care săptămîna*.

«Obiectele principale ar fi: întîmplările zilei și deprinderea în bunele moravuri și în economie. Ziarul ar începe cu un anumit Popa Miron preot în Valea-Frumoasă, care ar avea să povestească: cum a trăit el în casa sa, între copiii și părinții săi; în ce chip a condus economia; ce a muncit în anii cei rodnici și ce anume în cei nerodnici; în ce măsură s'a supus conducători-

lor; cum a sprijinit pe cei săraci, — cu un cuvînt ce bun povătuitor și părinte a fost poporului. În fața popii Miron va fi zugrăvit un om bețiv, iubitor de gilceavă și de rea tovarășie, care fuge de muncă, e nesupus și are un sfîrșit trist. (1)

«Ast-fel cetitorul va învăța a da ascultare celor bune, a disprețui cele josnice și toate aceste prin pilde bune și pilde rele.

«Și se vor mai publica în acest ziar: știrile militare, înaintările la guvern și alte lucruri de folos: datorințele dintre cetățeni și superiori, instrucțiunile privitoare la diferite ramuri ale agriculturii: apicultură și viticultură. Se vor traduce în limba română toate ordinațiunile. Editor va fi Martin *Hochmeister*. Din venite societatea nu va acoperi decît cheltuelile ziarului, căci remunerație nu pretinde. Venitul curat îl va jertfi pentru răsplătirea agricultorilor celor mai bavi și mai sîrguitori, împărțindu-l an de an și publicînd aceasta și în ziar.»

Din programul acesta lipsește cu totul nota națională ceea-ce dovedește că Șincai, Clain, Maior și cei-l'alți naționaliști ai vremii, erau străini de această încercare. D-l Chendi, considerînd pe de o parte ideile acestui program ear pe de altă parte viața culturală și socială de atunci din Sibiu, conchide că prima încercare de a înființa un ziar român se datorește lui Ioan Molnar-Morariu și societății francmasone din Sibiu.

Ziarul din lipsa mijloacelor nu apăru, cîci societatea francmasonă nu avea parale, ear pe altă parte în curînd a fost și ea desființată.

Învățatul Ioan Molnar a încercat să înființeze un jurnal și la anul 1783, dar acuma guvernul transilvănean îi respinge cererea și oprește apariția ziarului.

Nota națională o întîlnim abia la a treia încercare făcută la anul 1794 prin așa numita «societate filosoficească din mare principatul Ardealului». Dar năzuința frunțașilor ardeleni a căzut și de data aceasta, ca toate încercările prea ideale și necerute de spiritul poporului.

Sînt așa de puține manifestațiile noastre culturale și o parte bună din ele necunoscute, învaluite în întuneric! Bune, rele, cum au fost în-

(1) Această figură de bețiv ne reamintește pe bețivul Leonat al lui *Vasile Aron*.

cercările bătrînilor idealişti, entusiasmaţi pentru cultura poporului român, trebuie studiate şi scoase după putinţă de prin arhivele prăfuite, ca ast-fel lanţul evoluării noastre culturale să fie complet. Broşura d-lui Chendi trebuie să intereseze pe toţi cei ce se ocupă cu istoria literaturii române

Buna chiverniseală de Teodor V. Păcăţianu.— Ardelenii lucrează mult pe terenul economic, băncile şi reuniunile sînt un bun început. Aşa mari merite societăţile acestea, dar simţul economic, simţul de cruţare şi bună chiverniseală nu l-au prea desvoltat în masele poporului. Băncile aducînd bani mulţi şi eftini la ţară unde în vremile cămătarilor erau puţini şi scumpi, ţăranii au împrumutat adese ori mai mult de cît le cerea lipsa.

Cei cari nu erau învăţaţi cu bani mulţi, prin împrumuturile de la bancă s'au dat la lux, care i-a dus la ruină. Ţăranii ardeleni în cele mai multe părţi au trecut prin această tristă experienţă. Băncile împrumută acum cu mai multă grijă, ear sătenii, avînd exemple de ruinare prin bani împrumutaţi, încep şi ei a economisi cu mai multă pricepere.

Putem zice că simţul economic al ţăranului ardelean e într'un moment de tranziţie; e un moment critic, de cari învăţaţii neamului trebuie să ţină seamă, ca poporul să apuce pe calea cea bună. Ast-fel *Buna chiverniseală* cartea d-lui Păcăţeanu, e bine venită, acopere un gol simţit în literatura noastră populară. Autorul expune ideile lui Samuil Smiles, într'o limbă uşoară şi pricepută de ţăran, pentru înţelesul şi folosul căruia e şi întocmită. În această carte săteanul va afla sfaturi despre: *muncă, şi sîrguinţă; obicîmînţa de a chivernisi, lipsa de îngrijire, buna rînduială, chiverniscula şi regulile chiverniselei.*

Fruntaşii sătenii sunt datorii să citească aceste sfaturi celor neştiutori de carte, cum o dată vechii cărturari citeau din Alexandria, Nastratin Hogeia, Leonat beţivul, Arghir şi Elena şi alte cărţi atît de lăţite şi iubite de ţăranii, cari le ştiu pe din afară.

Notiţe bibliografice.

Cărţi primite la redacţie.

Leist. Grammaire roumaine, editeur Alcalay. Bucarest. *Teodor V. Păcăţianu.* Buna chiverniseală, carte pentru toţi întocmită după ideile lui Sam. Smiles. Sibiu «Tipografia» — 1900.

B. G. Assan. Comerţul internaţional de grîne şi petrol 1900. — Du rôle de la Roumanie dans le mouvement commercial de l'Europe avec l'Asie, l'Afrique et l'Australie. Bucarest. Imp. populaire 1900. — Memoriul fabricanţilor de uleiuri vegetale din România. Bucureşti Carol Göbl 1897.

C. F. R. Administraţia culpabilă. Bucureşti Tip. Minerva 1898.

Industria Morăriei în România Bucureşti. Carol Göbl 1896.

Ovidiu. Arta iubirei, traducere de N. Manolescu-Silva.

Basile C. Livianu. Furia suicidului. Studiul cauzelor principale cari viţiază organismul nostru social. Bucureşti. Tip. Soc. «Tiparul» 1900.

S. Prasin. Ceea-ce nu moare, dramă în 4 acte. Iaşi, Tipografia *Dacia* 1899.

Margareta Moldovan. Din tainele vieţii, nuvele şi schiţe. Sibiu «Tipografia».

Ilarie Chendi. Inceputurile ziaristicii noastre (1789--1795). Orăştie. «Minerva» 1900.

Raymond Manigot de Cacérés. Bucarest (Souvenirs d'un Parisien) roman contemporain. Bucarest. Inst. «Minerva» 1900.

Aurel Iorgulescu. Stoguri blonde (poeme în proză) Bucureşti. Inst. «Minerva» 1900.

Vasile Taban. Fabricarea berei. Bucureşti Tip. Albert Baer 1900. Fabricaţiunea şi monopolul alcoolului. Bucureşti. Imp. Statului 1898.

Artur Stavri. Pe acelaşi drum (poezii) Edit. Leon Alcalay, Bucureşti 1900.

Ioan Kalinderu. Biblioteca populară a administraţiunii domeniului coroanei, cărticeica XV-a. Indrumări date agenţilor domeniului coroanei. Bucureşti Tip. Gutenberg 1900.

Societatea politehnică Lucrările publice şi exploatarea căilor ferate. Răspuns la criticile aduse inginerilor. Bucureşti. Socec 1900.

Carte de cîntece. Editura T. Nebunelli. Galaţi.

Notice sur le domaine de la couronne de Roumanie pour l'exposition universelle de 1900 à Paris. Bucarest. Imp. «Gutenberg» I. Göbl 1900.

Aurel Scurtu. Coniferele (brădeturile) şi utilitatea produselor lor. Bucureşti. Inst. Minerva 1900.

A. Axelrad. Spre răsărit (versuri) cu o prefaţă de Steuerman. Editura librăriei N. A. Petroff. Birlad.

V. Gh. Gherasimescu. Din viaţă (nuvele) Tip. ziarului «Foaia populară».